

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õiguse instituut

Sven Toom

ISLAMITERRORISM JA BOKO HARAM

Bakalaureusetöö

ÕPPEKAVA: RAHVUSVAHELISED SUHTED

Juhendaja: Holger Mölder, PhD

Tallinn 2018

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 10 681 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Sven Toom .....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 111088TASB

Üliõpilase e-posti aadress: sven.toom@gmail.com

Juhendaja: Holger Mölder, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: .....

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE.....	4
SISSEJUHATUS	5
1. RADIKAALSE ISLAMITERRORISMI AJALOOLINE JA POLIITILINE TAUST....	7
1.1. Islam, islamism ja šariia seadus	8
1.2. Džihaad	11
1.3. Kolonialismi mõju radikaalse islami tekkimisele	14
1.4. Kaasaegne radikaalne islam	14
1.5. Religioosse terrorismi teooriad	16
2. BOKO HARAM: JUHTUMIUURING	18
2.1. Boko Harami teke: ajaloolised ja poliitilised tingimused	18
2.2. Boko Harami areng: üleminek jutlustelt terrorile	20
2.3. Boko Harami mõju Nigeeriale	22
2.4. Boko Harami tekke põhjused.....	22
2.4.1. Ideoloogia Boko Harami teenistuses	23
2.4.2. Majanduslike tegurite mõju.....	24
2.4.3. Korruptsioon Nigeerias	24
2.5. Boko Harami finantseerimine ja toetajad.....	25
2.6. Boko Harami värbamismeetodid	27
3. TULEMUSED: ISLAMITERRORISM JA BOKO HARAM.....	29
3.1. Boko Harami suhted radikaalsete islamistlike terroriorganisatsioonidega	29
3.2. Senine võitlus Boko Harami vastu.....	30
3.3. Lahendusettepanekud.....	33
KOKKUVÕTE	38
SUMMARY	40
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	43

LÜHIKOKKUVÕTE

Boko Harami terroristlikust organisatsioonist on kujunenud julgeolekuoht Nigeeriale ja selle naaberriikidele. Rahvusvahelist kogukonda on alarmeerinud organisatsiooni poolt kasutatava vägivalga äärmuslik julmus, sidemed ISIS-ega ja see, et Boko Harami eesmärgiks on ülemaailmse kalifaadi loomine. Käesolev uurimistöö annab esimeses osas ülevaate islamiterrorismist üldisemalt ja keskendub teises osas detailsemalt radikaalsele islamistlikule terroriorganisatsioonile Boko Haramile. Töö kasutab meetodina juhtumiuuringut selleks, et vastata küsimusele, mis on Boko Harami terroriorganisatsiooni tekkimise põhjus ja kuidas organisatsioon saab toetajaid. Uurimistöö primaarseks eesmärgiks on vastata küsimusele, kuidas oleks võimalik välistada Boko Harami taoliste terroriorganisatsioonide teket. Töö autor jõuab järeldusele, et pikemas perspektiivis töötav strateegiline lahendus ei saa olla sõjalisel jõul põhinev, vaid peab põhinema võimu legitiimsusel, mis saavutatakse inimeste poliitilisse protsessi kaasamisega.

Võtmesõnad: Boko Haram, terrorism, strateegiline kontroll, inimõigused, kaasamine.

SISSEJUHATUS

„Teadusliku mõtlemise arenedes jõutakse arusaamisele, et jumalad ei ole midagi muud, kui inimese idealiseeritud projektsioon. Kui paganlikud jumalad olid oma omadustelt enamasti inimlike omaduste võimendus ja nad olid rahvuslikud ning materiaalsed, siis monoteistlikud immateriaalsed jumalad ei olnud enam mitte ainult rahvuslikud, vaid olid kogu inimkonna Jumalad. Ja nendel, kes esindavad Jumalaid, on tema õnnistus kõigeks, ka kuritegudeks“ (Bakunin 2016, 87).

Ainult väikest osa muidu rahumeelsest islamikogukonnast moodustavate radikaalsete islamistide poolt toime pandud terroriaktid on globaalselt kõige rohkem meediakajastust saanud terrorismi liik. 2015-ndal aastal vastutasid neli islamiterroristlikku gruppi 74 protsendi eest kõikides terrorirünnakutes hukkunutest, mis tegi kokku 17 741 inimest (Global Terrorism Index, 2016). Kuna hukkunute arv on suur ja terroristide tegevuspiirkond on omandanud globaalsed mõõtmed, on oluline välja selgitada radikaalsete islamiterroristlike organisatsioonide tekkepõhjused ja võimaluse korral need elimineerida. 2017-ndal aastal toimunud islamistlike terroristide rünnakud Pariisis, Londonis, Manchesteris ja Stockholmis kinnitavad teema aktuaalsust ja vajadust leida lahendusi terrorismi elimineerimiseks. Nigeerias tegutseva radikaalse islamistliku terroriorganisatsiooni Boko Harami tõttu on kaotanud elu tuhanded inimesed. 2018-nda aasta veebruaris röövis Boko Haram Nigeerias Dapchi koolist 110 tüdrukut. Paljudele inimestele põhjustati kannatusi ja vanemad muutusid kahtlevaks oma laste nendesse koolidesse, mis pakuvad sekulaarset haridust, õppima saatmise ohutuse suhtes.

Lähtudes teema aktuaalsusest püstitab käesolev töö järgmised uurimisküsimused:

- 1) Millised tegurid põhjustasid radikaalse islamistliku terroriorganisatsiooni Boko Harami tekkimise?
- 2) Kuidas oleks võimalik välistada Boko Harami taoliste terroriorganisatsioonide teket?
- 3) Kuidas vähendada Boko Harami mõju elanikkonna vaesematele kihtidele?

Uurimistöö esimene osa käsitleb islamit ja islamiterrorismi teket üldisemalt. Autor toob selles osas välja mõned peamised teooriaid, mis seletavad radikaalsete terroristlike organisatsioonide teket ja tegutsemist. Islamiterrorismist ja selle poliitilistest eesmärkidest aru saamiseks uurib töö selle ajaloolist ja poliitilist tausta. Töö esimene osa uurib ka islamile omast ühiskonnakorraldust ja seda, milline osa on muslimite elus šariia seadusel ja džihaadil. Töö teine, juhtumiuuringut käsitlev osa, analüüsib seda, kuidas Boko Haram tekkis, kuidas saavutas elanikkonna vaesema osa toetuse ja kuidas sellest sai Nigeeriale tõsine julgeolekuoht. Selles osas vaatleb uurimistöö detailsemalt ka üksikuid terroriakte ja toob välja nende juhtumite ühiseid omadusi. Viimases osas vastab töö püstitatud uurimisküsimustele. Vastused annavad teadmisi nii selle kohta, kuidas üldisemalt tekib islamiterrorism, kui ka selle kohta, kuidas tekkis Boko Haram. Teades radikaalset islamiterrorismi põhjustavaid tegureid, on võimalik välja töötada strateegiaid selle vastu võitlemiseks ja viimases osas töö esitabki soovitusi, kuidas peaks radikaalse islamiterrorismi vastu võitlema.

Uurimistöös kasutatakse kvalitatiivse uurimismeetodina juhtumiuuringu ja ajaloolise uurimise kombinatsiooni. Selleks, et korrektseid järeldusi teha, sisaldab uurimistöö empiirilist ja statistilist informatsiooni Nigeeria ja Boko Harami kohta. Allikatena kasutatakse peamiselt eelretsenseeritavates teaduslikes väljaannetes avaldatud materjale.

1. RADIKAALSE ISLAMITERRORISMI AJALOOLINE JA POLIITILINE TAUST

Religioonide mõju poliitilistele otsustele on erinev. Antud peatükis püüab autor välja tuua neid tegureid, mis võivad põhjustada islami radikaliseerumist ja selle äärmusliku vormi islamiterrorismi teket ja levikut. Lääneriikides on kaasajal religioon ja poliitilised eesmärgid enamasti vähemalt formaalselt lahutatud. Sekularismile on lääne ühiskondades võetud suund nii valgustusajastul tekkinud teadmistepõhise maailmavaate leviku ja rahvusriikide tekkimise tõttu, kui ka seepärast, et ajaloolise kogemuse põhjal, mis on täis usu nimel peetud sõdu, on soovitavaks peetud religioon poliitikast lahutada. Kuigi lääneriikide vaatepunktist võib näida, et ilmaliku hariduse leviku ning kiriku ja riikliku poliitika lahususe tõttu omab religioon kaasajal poliitikale järjest vähem mõju, ei ole see alati nii. USA-s on kirik ja riiklik poliitika küll põhiseaduslikult eraldatud, kuid kristlus omab poliitilistele otsustele suurt mõju. Ka islamimaades on usk rohkem kui ainult maailmavaade ja omab kindlat kohta riiklikus poliitikas. Islami õpetuse järgi ei saa ilmalikku ja vaimulikku võimu lahutada ja ideaali nähakse prohvet Muhamedi ja tema järglaste aegses teokraatlikus valitsemisvormis (Palva, Pentikäinen 1999, 15).

Radikaalse islami teeb ohtlikuks selle valmisolek kasutada oma eesmärkide saavutamiseks vägivalda. Õnneks moodustavad radikaliseerunud muslimid siiski ainult väikese osa islamikogukonnast ja suurem osa muslimeid elab rahumeelselt kõrvuti teiste religioonide esindajate ja mitteusklikega. Euroopa riigid tunnistavad, et rõhuv enamus Euroopas elavatest muslimitest ei ole vägivaldsed ega ole seotud terrorismiga ja ainult väikesed grupid või üksikud muslimid on seotud Al-Qaeda või ISIS-e taoliste organisatsioonidega (Khader 2016, 14). Kuid kuigi rõhuv osa muslimitest väärtustab läänelikku haridust mis annab võimaluse paremaks sotsiaalseks mobiilsuseks, ja pooldab oma loomuliku õiglustunde põhjal ka läänelikke inimõigusi, on just radikaliseerunud osa islamikogukonnast see, kelle tegevus põhjustab nii teiste maailmavaadete esindajatele, kui ka mõõdukamatele muslimitele kannatusi ja kelle poolt sooritatud vägivaldaaktide põhjal võidakse ekslikult määratleda ohtlikuks kogu islamikogukond. Olukorda võib halvendada ka see, et globaliseerumisajastu kommunikatsioonitehnoloogiad ja vabam inimeste liikuvus võimaldavad radikaalseid ideid kiiresti ja laiaulatuslikult levitada ning

need võivad toetuspinda leida paljudes kohtades üle terve maailma (Khader 2016, 14). See aga võib põhjustada islamfoobiat, mis omakorda soodustab radikaalse islami levikut.

Islam on läbi oma ajaloo olnud pidevalt muutuv religioon, mis on jagunenud paljudeks eri vooludeks. Hoolimata sellest, et läänemaailma massimeedias levinud arusaama järgi islamit ja poliitikat ei saa lahutada ja et islamimaailm on muutumatu ja progressi vastu, on ajalugu näidanud, et tegelikult on islam olnud vastuvõtlik nii sekularismile kui ka moderniseerimisele. (Global Politics 2014, 112)

1.1. Islam, islamism ja šariia seadus

Islam on monoteistlik religioon, mis kuulub koos kristluse ja judaismiga aabrahamlikku religioossesse traditsiooni. Islami õpetuse järgi on olemas ainult üks jumal ja prohvet Muhamed on tema saadik. Islami pühakiri on Koraan, mis on jumala sõnasõnaline ilmutus Muhamedile. Koraani järgi on maailma loonud Jumal ja ta ka valitseb selle üle. Erinevalt kristlusest on islam seadusekeskne religioon, mis reguleerib kogu ühiskondlikku ja riiklikku elukorraldust. Islami alguseks loetakse aastat 610, kui peaingel Gabriel ilmutas end prohvet Muhamedile Meka lähedal koopas. Saanud alguse Hedžases (kaasaegses Saudi-Araabias), hakkas islam seitsmenda sajandi teisel poolel laienema ja hõlmas hiljem kogu Lähis-ida, Pärsia ja Põhja-Aafrika ning laienes lõpuks ka Lõuna-Aasiasse kaasaegse Malaisia ja Indoneesia aladele. Keskajal esindasid islamimaad tsivilisatsiooni, kaasaarvatud teaduse, kõrgeimat taset. (Global Politics 2014, 112) Kaasajal on Islam oma 1,8 miljardi järgijaga maailmas suuruselt teine religioon ja selle liikmete arv kasvab. Maakera elanikkonnast moodustavad muslimid 24 protsenti (Lipka, Hackett 2017).

Islamikogukond ei ole homogeenne, sest erinevatest rahvustest ja erinevaid keeli rääkivad muslimid elavad paljudes maades ja järgivad erinevaid islami traditsioone, millel on erinev osa nende elus (Khader 2016, 12). Näiteks erimeelsused selles, kellest pidi saama peale prohvet Muhamedi surma tema järglane ja islamikogukonna juht, lõhestas islami kaheks peamiseks vooluks šiitideks ja sunniitideks, kes omakorda on jagunenud mitmeteks harudeks. Islami moderniseerimistaotlused pidasid vajalikuks islami traditsiooni ja lääneliku maailmavaate ühendamist (Palva, Pentikäinen 1999, 244). Ka see põhjustas Islami jagunemist erinevateks

vooludeks, sest osa muslimeid pidas vajalikuks säilitada islamit võimalikult algupärasena, mis oli ka üks salafismi tekke põhjusi.

Fundamentalismi all mõistetakse pühakirja sõnasõnalist tõlgendamist ja selle järgi elamist. Fundamentalistide järgi nende autoriteet pärineb otse jumalalt ja on seega väljaspool kriitikat. Kuigi islami fundamentalistid väidavad, et nad ei tõlgenda pühasid tekste, ei vasta see tegelikkusele, sest islami traditsioon on moodustunud paljude põlvkondade jooksul ja ei moodustu ainult pühadest tekstidest, vaid on pärit ka üleskirjutatud suulistest õpetustest ja autoriteetide kommentaaridest. Islami fundamentalistid taotlevad valitseva seisundi muutmist, kuid kui radikaalsele islamismile on iseloomulik vägivalda kasutamine, ei ole see islamifundamentalistidele sisemiselt omane. (Appleby, Marty 2002)

Islamism on poliitiline ideoloogia, mis kasutab poliitiliste eesmärkide määratlemisel moraalse autoriteedina islamit. Islamistide üheks eesmärgiks on kehtestada šariia seadus, mis reguleerib nii muslimite isiklikku, ühiskondlikku kui ka poliitilist elu ja nõuab sellele täielikku allumist. Nende järgi tuleb islamiühiskondadest elimineerida igasugune lääne kultuuri mõju ja lõplikuks eesmärgiks on ülemaailmse šariaadi kehtestamine. Islamismile on iseloomulik, et lisaks läänemaailmale on selle vaenlased ka islamiühiskonnas endas olevad mõõdukamate islami voolude järgijad. Islamistid taotlevad ühiskonna reformimist ja üks osa neist on selleks valmis kasutama ka vägivalda ja terrorit. Kuigi islamistid moodustavad islamikogukonnast ainult väikese osa, on nende tegevus pidevalt meedia tähelepanu all. (Berman 2003)

Boko Harami juhtumiuuringu seisukohast oluline salafism tekkis 19-ndal sajandil ja on islami sunni vool, mis tekkis reaktsioonina lääneliku kultuuri levimisele islamimaailmas. Salafistid nimetavad salafideks, mis tähendab araabia keeles „esivanemateks”, prohvet Muhamedi ja tema kaaslasti ja nende järglasti ning järglaste järglasti. Salafistid peavad salafismi islami algupäraseks, rikkumata õpetuseks. Vastupidiselt levinud arvamusele, ei ole kõik salafistid džihadistid ja salafism ei ole oma põhiolemuselt isegi mitte poliitiline. Salafismil on selle fundamentalistlikku õpetust rõhutav rahumeelne haru, mis välistab vägivalda kasutamise ja poliitikas osalemise ning mille eesmärgiks on prohvet Muhamedi aegse islami traditsiooni taastamine. Oluline on algsel islamil põhinev haridus ja jutlustamine sellest, mis on muslimite jaoks moraalselt õige. On ka salafiste, kes püstitavad poliitilisi eesmärke ja osalevad poliitilistes protsessides, kuid samuti ei kasuta vägivalda. Ainult üks osa salafistidest on džihadistid, kes oma eesmärkide saavutamiseks

on valmis kasutama vägivalda ja terrorit. Kõigi kolme voolu ühiseks omaduseks on see, et nad on islami reformimise ja moderniseerimise vastased. (Woodward *et al.* 2013)

Sunniitliku islami üks olulisemaid voole sufism tekkis ligikaudu 8-ndal sajandil. Sufism on müstitsistlik vool, mille järgijad sufid taotlevad askeetliku elustiiliga kaasneva maistest naudingutest loobumise kaudu täita ennast jumala armastuse ja tahtega ning niimoodi saavutada hingeline ühendus ja sarnasus jumalaga. Kuigi sufid aktsepteerivad ka šariia seadust, mis põhineb rohkem käitumuslikule praktikale, keskendub sufism rohkem meditatsioonile ja introspeksioonile. Enamasti on sufism rahumeelne islami vool, mis keskendub peamiselt jumalale ja inimeste koostööle ja mis õpetab, et kõik religioonid, hoolimata erinevatest nimedest, on üheainsa jumala teenistuses. Sufismi eri voole on liigitatud eetiliseks, filosoofiliseks ja institutsionaalseks sufismiks. Kuid sufism võib muutuda ka vägivaldseks. Mitmetes maades, nagu Saudi-Araabia, Malaisia ja Indoneesia, on sufistidest saanud salafistide vaenlased, sest need on hävitanud sufide pühasid haudu. Mõned sufistlikud valitsejad on tahtnud oma moraalselt autoriteeti muuta poliitiliseks võimuks. Käesoleva töö juhtumiuuringu aspektist on oluline mainida, et Lääne-Aafrikas on sufid aastatel 1645-1900 korduvalt välja kuulutanud islamil põhinevate teokraatiate kehtestamiseks džihaade ja et sufi oli ka Usman dan Fodio, kes lõi praeguse Põhja-Nigeeria alale Sokoto Kalifaadi. (Woodward *et al.* 2013)

Šariia seadus põhineb Koraanil ja hadith`idel, moraalipõhimõtetel, mis on tuletatud prohvet Muhamedi ütlustest ning tegudest ning sisaldab muslimi kohustusi jumala suhtes (Gabriel 2015, 26). Šariia tähendab araabia keeles „teed.“ Islamimaailmas on šariia seadusel keskne koht, mis hõlmab lisaks usuelule ka muslimite eraelu ja ühiskondlikke suhteid (Understanding ... 2017, 43). Kuna šariia seadust tõlgendavad erinevad inimesed, võivad tõlgendused sama asja kohta olla erinevad. Erimeelsused šariia seaduse tõlgendamisel ja rakendamisel võivad põhjustada usuvoolude vahelisi konflikte. Lääneriikides on šariia seadust kritiseeritud sellepärast, et see ei arvesta naiste ja seksuaalvähemuste õigustega, samuti on šariia seaduse karistused lääne õigussüsteemiga võrreldes ebaproportsionaalselt ranged. Kuna šariia seadusel põhinev valitsemisviis on teokraatia, milles mitte inimesed, vaid Allah määrab poliitika sisu üle, on see vastuolus ka demokraatia aluspõhimõtetega ning ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooniga.

Islami mõju poliitikale ei saa väljendada ainult ühe lihtsustatud hinnanguga. Paljudes riikides domineerivaks religiooniks olev 1,8 miljardi järgijaga islam on jagunenud erinevateks vooludeks, millede mõju poliitikale on samuti erinev ja sõltub ka riigis hetkel valitsevast poliitilisest

olukorrast (Global Politics 2014, 121). Näiteks sellest, et islam ei ole staatiline ja on võimeline kohanema erinevate poliitiliste tingimustega on see, et kui Tuneesia ja Egiptuse valitsused olid teinud 2011-ndal aastal jõupingutusi selleks, et välistada Tuneesias Ennahda ja Egiptuses Muslimi Vennaskonna osalemine poliitikas, saavutasid need, nagu ka avalikus poliitikas esmakordselt osalevad salafistid, siiski edu. See tähendas paljude jaoks seda, et ka islamistlikud parteid on muutunud mõõdukamateks poliitika peavoolus osalejateks ja on valmis tunnistama demokraatia põhimõtteid. Seega ka need islamistlikud rühmad hakkasid opositsioonis oleku asemel osa võtma valitsuse tööst ja vastutama sotsiaalsete ja majanduslike probleemide lahendamise eest, püüdes samal ajal säilitada oma seotust islamiga. (Global Politics 2014, 120)

Kuna antud töö käsitleb terrorismi ja selle teket soodustavaid tegureid, siis on eelnevalt kokkuvõtet tehes tähtis ära märkida, et vaadeldes eri islami voole vägivalda kasutamise aspektist, ei ole islam alati peamine tegur otsusel kasutada vägivalda, vaid nagu Boko Harami juhtumiuuringust selgub, võib otsustavaks saada hoopis ajalooline, sotsiaalne, majanduslik ja poliitiline kontekst.

Väide et islam on vägivaldne religioon ja teised religioonid nagu kristlus, judaism ja budism esindavad rahu, on eksitav. Kristlaste sõjad euroopas, buda munkade organiseeritud massilised tapmised Myanmaris, relvastatud konfliktid Palestiinas ja sekulaarsete juutide jumala nimel tagakiusamine tõendavad vastupidist. (Khader 2016, 15)

1.2. Džihaad

Džihaad tähendab ligikaudselt püüdlust täita Allahi tahet või püüdlust kuuletuda Allahile. Koraanis tähendab see kutset käia mööda Jumala teed selleks, et saavutada maailmas jumalikku korda. Koraanis on jumalikud eesmärgid vastandatud inimlikele püüdlustele ja mõnede õpetlaste tõlgenduse järgi tähendab see üldisemalt hea ja kurja võitlust, milles jumal jääb lõpuks võitjaks. Ajalooliselt peetakse džihaadi mõiste tekkimise põhjuseks esimeste muslimite ja teiste Araabia poolsaare elanike vahelisi konflikte. (Heck 2004)

Islami õpetuse järgi peaks kogu inimkond alluma Allahile ja kuni see veel nii ei ole, on muslimitele antud Allahi poolt kohustus levitada islamit. Radikaalsed islamistid tõlgendavad Muslimite

kohustust levitada islamit nii, et muslimid peavad võitlema relvastatult Allahi vaenlastega seni, kuni need võtavad islami vastu või kas vaenlased või muslimid on surnud. Kui muslim saab džihaadis surma, läheb ta islami õpetuse järgi otse paradiisi. (Gabriel 2015, 28) Džihaadi õigustab ka see, et koraani järgi on islam parem kui teised religioonid ja keegi ei tohi muslimit alandada, sest ta on muslimikogukonna umma liige ja see on “Parim kogukond, kes on inimestele esile toodud, nõudes seda, mis on sobilik ja keelates pahelisust ja uskudes Jumalasse” (Koraan 3:110). Eristatakse kahte džihaadi vormi: väike džihaad, milleks on relvastatud võitlus uskmatute vastu ja mille eemärgiks on islamiriigi loomine, ning suurt džihaadi, mis tähendab muslimi sisemist võitlust kurjusega. (Heck 2004) Džihaad on muslimitele ka nende usu tugevuse prooviks. Islami sõjalise traditsiooni järgi võivad muslimid lahingus taganeda alles siis, kui neid on arvuliselt vähemalt poole võrra vähem. Selleks, et olla väarikas muslim, peab ta vajadusel võitlema ka tugevama vaenlase vastu. Võitluses ei pea ta toetuma mitte ainult sõjalisele jõule, vaid peamiselt Allahile. Minnes sõtta tugevama vastase vastu, võib muslim saada Allahilt väärilise auhinna, milleks on igavene elu paradiisis. (Bar 2004) Kaasaegse džihaadi üheks olulisemaks ideoloogiks peetakse Sayyid Qutbi. Ta on kirjutanud džihaadist mitmeid raamatuid, kõige tuntum nendest on “Märgid teekonna jooksul”, millest on saanud kaasaegse radikaalse islami käsiraamat. (Gabriel 2015, 112)

Selleks, et otsustada, kas liituda džihaadiga või mitte, peab muslim olema kindel, et see on kooskõlas islami põhimõtetega. Islami traditsiooni järgi on õpetatud autoriteedid need, kes annavad pühadele tekstidele õige tähenduse. Õpetlaste juhised on vajalikud, sest paljud islami õpetused on vastuolulised ja ebamääraselt sõnastatud. Näiteks terroristide poolt sageli kasutatav meetod lasta ennast rahvarohkes kohas õhku on vastuolus islami keeluga endalt elu võtta, kuid kooskõlas paradiisitõotusega neile, kes peavad püha sõda islami leviku eest. (Bar 2004) Koraani järgi ongi muslimile ainuke kindel võimalus kindlustada endale koht paradiisis surm džihaadis (Gabriel 2015, 28).

Selleks, et otsustada džihaadiga liitumise üle, peab muslim jõudma selgusele mitmes vastuolulises küsimuses ja selles aitabki teda mõni tunnustatud õpetlane. Otsustada on vaja, kas džihaadiga liitumine on alati ja iga muslimi kohus. Otsusele peab jõudma ka selles, kas ta peab seda tegema üksi või koos teistega, kas alluda ühisele juhile või mitte, või peaks ta hoopis alustama sisemist võitlust temas endas peituva kurjuse vastu. Samas võib vastavalt islami traditsioonile džihaadis osaleda ka mitte relvastatud võitluses, vaid näiteks rahalisi annetusi tehes või levitades püha sõnumit suuliselt. Muslim peab jõudma otsusele ka muudes vastuolulistes olukordades, näiteks

selles, kas rünnata relvastamata tsiviilisikuid, kellede hulgas on ka naised ja lapsed. Igapäevase eluga seotud islami moraalipõhimõtetest peab ta sel juhul küll loobuma. Erinevalt läänemaailmast, kus valitsejate otsuseid mis on vastuolus moraalinormidega, saab kritiseerida, on islamimaailmas valitsejate kriitika keelatud, sest valitsejad vahendavad Allahi tahet ja Allah on eksimatu. Radikaalsed islamistid rõhutavadki oma jutlustes seda, et õige muslim peab toetuma oma valikutes ainult autoriteetidele. (Bar 2004)

Radikaalse islami liidrid nagu Boko Harami asutaja Muhammad Yusuf ja ISIS-e juht Abu Bakr al-Baghdadi põhjendavad relvastatud rünnakuid usuliste, mitte poliitiliste motiividega. Kuna nad vajavad oma poliitiliste otsuste täideviimiseks legitiimsust, on radikaalsete liidrite poolt välja kuulutatud džihaadi õiguslik tõlgendus väga tähtis. Selleks, et inimesed alluksid paremini valitsejate otsustele, on tähtis, et valitsejatel oleks religioosse kogukonna toetus. (Palva, Pentikäinen 1999, 10) Õpetatud arvamusi mingi olukorra kohta, fatwasid, annavad muslimitele šariia seaduse põhjal islami autoriteetsed õpetlased (Gabriel 2015, 26). Fatwad, mis kutsusid kasutama vägivalda, olid näiteks ajatolla Khomeynī fatwa Salman Rushdie vastu, Osama bin Ladeni fatwa USA ja Iisraeli vastu ja Šeik Abdel Rahmani fatwa tappa Egiptuse president Anwar Sadat. Fatwasid on poliitilistes võitlustes kasutatud nii sise- kui välisvaenlaste vastu, näiteks Sudaani mässus brittide ja egiptlaste vastu aastatel 1881-1885 ja Süüria valitsuse võitluses Põhja-Süüria mässuliste vastu 1981. aastal. (Bar 2004)

Islamikogukonnas puudub ühtne seisukoht džihaadi õigusliku tõlgenduse kohta. Ka need islami õpetlased, kes mõistavad radikaalse islamiterrorismi hukka, ei ole ühel meelel selles, mille alusel seda tegema peaks. Koraanis on vähemalt 114 salmi, mis räägivad headusest ja andeksandmisest, kuid koraani hilisemad salmid, näiteks Koraani suura 9:5, milles öeldakse, et „... tapke ebajumalakummardajaid, kus iganes te neid leiate...”, tühistavad need. (Gabriel 2015, 30) Enamasti nimetatakse džihaadi põhjuseks muslimite ja mitte-muslimite vahelist konflikti. Kuid ajaloost saab tuua näiteid, et muslimite poolt vallutatud aladel on hoolimata nende poliitilisest ja sõjalisest ülemvõimust kristlastele ja juutidele lubatud säilitada usuvabadus (Palva, Pentikäinen 1999, 189). Liberaalsemad õpetlased tunnistavad küll džihaadi kohustust, kuid peavad seda islami õpetuse ajast mahajäänud osaks. Paljud mõõdukad konservatiivsed õpetlased kinnitavad, et šariia seaduse järgi on muslimitel džihaadiks küll kohustus, kuid nad pigem ootaksid selleks sobivamat aega. Levinud on ka lingvistilisele analüüsile toetuv seisukoht, mille järgi džihaad tähendab algselt püüdlust või taotlust, mitte relvastatud sõda. (Bar 2004)

1.3. Kolonialismi mõju radikaalse islami tekkimisele

Radikaalsel islamistlikul ideoloogial oli hulganisti pooldajaid juba 19-ndal sajandil aset leidnud konfliktide ajal, mil võideldi lääne kolonistide vastu. Kaasaegse islamiterrorismi alguseks peetakse liikumisi, mis tekkisid vastuseks muslimite halvale sotsiaalsele olukorrale araabias ja brittide poolt valitsetud Indias. Põhjuseks peeti seda, et muslimid olid eksinud õigelt „teelt” ja ei järginud enam traditsioonilisi islami tavasid ning olid lasknud ennast mõjutada läänelikul kultuuril. (Bar 2004) Ainsa võimaliku lahendusena kõikide hädade vastu pakuti välja tagasipöördumist islami fundamentaalse vormi juurde.

Koloniaalsüsteemi lagunemise järel said paljud rahvad endale enesemääramisõiguse. Need rahvad, kes mingil põhjusel ei saanud oma õigusi realiseerida, hakkasid endale nõudma samuti suuremat iseseisvust ja mõned neist olid selle saavutamiseks valmis kasutama ka vägivalda. Peamiselt olid pettunud araabiamaad, sest hoolimata iseseisvuslubadustest, säilitasid prantsuse ja briti endised kolonistid ikkagi nende üle suure osa oma mõjuvõimust. Kuigi araabia territoorium oli dekoloniseeritud, hakati radikaalsel islamismil põhinevat terrorismi kasutama lääne majandusliku, kultuurilise ja poliitilise mõju vastu nii araabiamaaades kui ka Lähis-Idas. (Abbasi, Khatwani 2014)

1.4. Kaasaegne radikaalne islam

Kokkupuudet arenenuma lääne kultuuriga võib seega pidada üheks teguriks, mis on põhjustanud islami radikaliseerumist. Iisraeli riigi loomine Palestiina territooriumile 1947-ndal aastal soodustas veelgi radikaalse islami levikut ja lääneriikidega pingete tekkimist. Radikaalsete muslimite arvates oli kristlik lääts liitunud sionistidega islami vastu, mis tähendas radikaliseerumise süvenemist. (Tucker-Jones 2011, 310)

Muslimite relvastatud võitlus koloniseerimise vastu ei ületanud enne 1980-ndaid enamasti selle territooriumi piire mille eest võideldi (Bar 2004). Radikaalsete islamistide, nagu egiptuse Muslimivennaskonna, tähelepanu oli suunatud peamiselt islamikogukonna enda usulisele kasvatussele ja šariia seaduse kehtestamisele riigis (Tucker-Jones 2011,15). Kuid 1980-ndatest aastatest alates on poliitiliselt motiveeritud islamil järjest suurem osa külma sõja järgses geopoliitikas (Global Politics 2014, 114). Kui varem olid radikaalsed islamistid rünnanud peamiselt oma valitsusi, siis peale 1980-ndaid hakati ründama otseselt läänemaailma. Nõukogude Liidu invasioon Afganistani tähendas islamimaailmast väljaspool asuva riigi sissetungi muslimite

territoriumile. See tuletas meelde iga muslimi kohust liituda ühtseks võitluseks uskmatute vastu. Sel perioodil tuli palju vabatahtlikke araabiast Afganistani appi võitluseks uskmatute sissetungiga. Afganistani sõja ajal loodigi araabia ja afganistani muslimite poolt Al-Qaeda, mis on saanud globaalse radikaalse islamismi võrdkujuks. (Global Politics 2014, 116) Islami põhimõtete järgi on territoorium, mis on kunagi olnud muslimite valitsuse all, püha ja igavesti nende oma. Ja iga muslimi kohuseks on vabastada uskmatute kätte sattunud maa. Kuid muslimi peamiseks kohuseks on kaitsta islamit. (Whittaker 2013, 104) Kuna muslim, kes ei täida oma religioosset kohust, teeb pattu ja on seega vastuolus Allahi tahtega, siis oli mulladel kerge afgaane mobiliseerida võitluseks Nõukogude Liidu vastu (Bar 2004). Nõukogude Liidu kaotus Afganistanis oli selge sõnum muslimitele: Allah toetab džihaadi uskmatute vastu, sest isegi ülekaaluka vastase vastu oli võimalik tulla sõjast välja võitjana ja see tähendab, et eesmärk kehtestada islami ülemvõim kogu maailmas on saavutatav. Kuna Koraanis 8:39 on öeldud, et „... peab võitlema seni, kuni need, kes on islami tagasi lükanud teenivad ainult Allahit”, siis just Afganistani sõja perioodil kujunesid välja Al-Qaeda ideoloogilised ja geopoliitilised eesmärgid globaalseks võitluseks uskmatutega. Al-Qaeda eesmärgiks sai korrata võitu Afganistanis globaalsel tasandil. (Global Politics 2014, 114) Sellise poliitika tagajärjeks oligi 1993-nda aasta terrorirünnak Maailma Kaubanduskeskusele ja 2001. aasta 11. septembri terrorirünnakud.

Islami radikaalsemad vormid on poliitiliselt domineerivamad eriti Lähis-Ida ja Aasia islamimaades, sest mõõdukamad ei julge enamasti oma seisukohti välja tuua, kartes, et neid võidakse süüdistada islami algsest õpetusest kõrvalekaldumises. Ka valitsused ei sekku enamasti radikaalse islami õpetusse või nad sekkuvad alles siis, kui on tegemist poliitilise vägivalla õhutamiseega. Selleks, et oma riigis valitseks rahu, õhutatakse džihaadi pigem teistes riikides. (Bar 2004)

Autor teeb kokkuvõtte, et tehes vägagi vastuolulistes ja keerulistes olukordades valikuid, ei ole suurem osa kogu maailma muslimitest pidanud õigeks ühineda lääneriikide vastu suunatud relvastatud vägivallale toetava džihaadiga. Enamus muslimeid eelistab islamikogukonna heaks maksta ära oma rahalise maksu ja peab ennast seega muudest kohustustest vabaks (Bar 2004). Kuid väike osa islamikogukonnast, radikaalsed islamiterroristid, olles motiveeritud lubadustest elada igavesti psradiisis ja saanud käsu vallutada islami jaoks kogu maailm, kujutavad endast edaspidigi suurt ohtu nii lääneriikidele, kui ka teistele muslimitele.

1.5. Religioosse terrorismi teooriad

Terrorismil puudub üldiselt aktsepteeritud definitsioon. ÜRO on püüdnud defineerida terrorismi, kuid see ei ole õnnestunud, sest liikmesriigid määratlevad terrorismi lähtuvalt oma seisukohtadest ja huvidest kas vabadusvõitluse või kuritegevusena. Siiski võib välja tuua terrorismi kontekstiväliseid tunnuseid, millega enamus teadlastekogukonnast on samal arvamusel. Enamasti peetakse terrorismiks vägivalda kasutamist või selle kasutamise ähvardamist üksikisikute või gruppide poolt nii inimeste, kui omandi vastu, eesmärgiga muuta valitsevat poliitilist süsteemi. Terrorismile on iseloomulik, et sellega tahetakse selle sihtgrupis põhjustada äärmist hirmutunnet ja otsesed inimohvrid ning materiaalsed kaotused ei ole peamine eesmärk. Hirmutamise eesmärk on sundida inimesi alluma terroristide nõudmistele. ÜRO peaassamblee on hoolimata ühise definitsiooni puudumisest mõistnud hukka kõik terrorismi vormid. (The Routledge... 2011, 70)

Autori arvates on oluline kriminoloogial põhinev radikaalse terrorismi seletus, mis ühendab religiooni ja terrorismi. Selle teooria järgi usuvad religioossed terroristid, et kui nad hävitavad sõjaliste vahenditega nende religiooni mitte järgivaid inimesi, on see tunnistus nende usulisest lojaalsusest. Nende arvates kaitseb selline vägivald nende religiooni ja on seega Jumala plaan. Neid õigustusi tuuakse ettekäändeks vägivalda kasutamisele nii teiste religioonide, kui ka oma religiooni teiste voolude vastu. Kriminoloogial põhineva teooria järgi hakkavad radikaalsed terroristid selleks, et saada inimeste toetust, oma riigi poliitilist süsteemi süüdistama nii korrupsioonis, kui ka selles, et ignoreeritakse antud religiooni osa rahva ajaloos. Seejärel hakatakse süüdistama rahvusvahelist süsteemi kohaliku religiooni mõjutamises. (Abbasi, Khatwani 2014)

Suhtelise ilmajaätuse teooriat on võimalik kohaldada radikaalse islamiterrorismi tekkimise seletamiseks üksikisiku ja grupi tasandil. Teooria seletab sotsiaalsete ja majanduslike tegurite mõju inimeste käitumisele. Suhtelise ilmajaätuse teooria järgi ei ole mitte vaesus või madal haridustase iseenesest terrorismi põhjus, vaid pingeid ja vägivalda põhjustab pigem see, kui mõnes riigis ei ole osal inimestest teistega võrdseid võimalusi majanduslikuks ja sotsiaalseks arenguks. Seega põhjustavad riigis aset leidvad poliitilised repressioonid ja majanduslik ekspluateerimine ebavõrdsust ja soodustavad terrorismi. Selle teooria toetuseks tuuakse näitena välja olukord demokraatlikes heaoluühiskondades, kus suhtelisest ebavõrdsusest põhjustatud vägivalda on oluliselt vähem. Madala enesehinnanguga töötutele ja hariduseta noortele võivad radikaalsed

islamiterroristid pakkuda olukorrast väljapääsu, milleks on vaenlase ehk oma riigi jõukama kihi ründamine. (Khatwani, Soomro 2017)

Frustratsiooni-agressiooni hüpotees seletab, miks inimeste majanduslike, poliitiliste või sotsiaalsete õiguste piiramine võib põhjustada terrorismi. Kui saadakse aru, et ollakse võimetud võimulolijate või kogu sotsiaalse süsteemi suhtes, võib rahulolematuse ületada inimeste talumisvõime. Kibestunud inimesed või grupid võivad selleks, et näidata oma protesti valitseva korra vastu, hakata kasutama eliidi vastu terrorismi. Selle teooria järgi ei põhjusta terrorismi mitte üksikisiku psühholoogiline seisund, vaid see, et lootusetus on muutunud kogu ühiskonnas domineerivaks seisundiks. Radikaalsed islamiterroristid kasutavadki töötuse ja vaesuse poolt tekitatud abitust ja viha võimustruktuuride vastu suunatud vägivaldsete rünnakute organiseerimiseks. Kuna vastane on palju võimsam ja tema vastu ei saa võidelda avalikult, siis valitakse vahendiks terrorism. Ka see teooria tõstab esile seda, et riikides, kus on madal töötuse tase ning tervishoid ja haridus on kõigile kättesaadavad, kasutatakse võimustruktuuride vastu vägivalda oluliselt vähem. (*Ibid.*)

Üksikisiku tasandil on püütud terrorismi teket seletada ka nartsissistlike isikuomadustega. Selle teooria järgi võib hakata kõrge enesehinnanguga üleolev ja teistega mitte arvestav inimene tahtma terroriga saavutada kontrolli teiste inimeste üle. Nartsissistlike isikuomaduste tekkimise põhjuseks peetakse lapsena saadud füüsilisi või psüühilisi traumasid ja selle tagajärjel tekkinud abitusetunnet ja viha. Viha tulemusena võib inimene hakata tahtma hävitada trauma põhjust vägivaldaga. Abitus võib tekitada soovi olla osa millestki suuremast ja tugevamast. (*Ibid.*)

2. BOKO HARAM: JUHTUMIUURING

Nigeeria Föderatiivne Vabariik asub Lääne-Aafrikas Guinea lahe ääres. Nigeeria pealinn on Abuja ning riik koosneb 36-st osariigist. Ühine piir on Benini, Tšaadi, Nigeri ja Kameruniga. Riigis elab üle 250-ne etnilise grupi, milledest suurimad ja poliitiliselt mõjuvõimsamad on hausa, fulani, joruba ja igbo grupid. Nigeeria elanike arv on 190 miljonit. Muslimeid on nendest 50 protsenti ja kristlasi 40 protsenti, ülejäänud on erinevad hõimu-usundid. Nigeeria on demokraatlik sekulaarne vabariik, mis saavutas iseseisvuse 1960-ndal aastal. Sellele järgnevat perioodi iseloomustavad riigipöördeksed ja peamiselt sõjaväelised valitsused. 1999-ndal aastal võeti rahumeelsete poliitiliste muutuste tulemusena vastu uus konstitutsioon ja moodustati tsiviilvalitsus. Nigeeria valitsuste üheks suuremaks ülesandeks on demokraatia institutsionaliseerimine ja nafta ekspordil põhineva majanduse reformimine. 2007-nda aasta valimistel läks võim esimest korda üle tsiviilvalitsuselt tsiviilvalitsusele ja 2011-nda aasta ning 2015-nda aasta valimisi peetakse üldiselt usaldusväärseteks ja õnnestunuteks. Nigeeria majanduse efektiivsust vähendab oluliselt ebapädevus selle juhtimisel ja korrupsioon. Sageks on pidevad etnilised ja religioossed konfliktid. (CIA World Factbook, Nigeria)

Radikaalse islamistliku terroriorganisatsiooni Boko Harami tekke ja asukohaks on Põhja-Nigeeria Borno osariik, millel on ühised piirid Tšaadi, Kameruni ja Nigeriga. Need riigid on olnud Boko Haramile tema tekkimisest alates vajalikud kasvamiseks ja laienemiseks, sest poorsed piirid on võimaldanud naaberriikidest võitlejate värbamist ja relvade salakaubandust. (Varin 2016, 115)

2.1. Boko Harami teke: ajaloolised ja poliitilised tingimused

Nigeeria ajaloos on olnud mitmeid sündmusi, mis on loonud eeltingimusi Boko Harami tekkeks. 19-ndal sajandil alustas islami õpetlane Usman dan Fodio relvastatud võitlust Hausa kuningate vastu selleks, et kehtestada islami õpetusel põhinev riik. Peale võitu 1809-ndal aastal lõi Dan Fodio praeguse Põhja-Nigeeria aladele Sokoto Kalifaadi. Kogu Sokoto kalifaadi territooriumil hakkas kehtima fundamentaalne islam ja šariia seadus. (Varin 2016, 29) Usman dan Fodio kasutas islami õpetust ära selleks, et kaasata muslimeid võitlusse poliitiliste eesmärkide eest.

Koloniaalvõimude valitsemine, briti õigus- ja haridussüsteemi sisseviimine ning briti majandus põhjustasid koloniaalajal ja kolonialismijärgsel perioodil muslimiühiskonnas tugevaid pingeid. Briti võim, mis algas 1861-ndal aastal, ühendas samal territooriumil hulgaliselt erinevaid hõime ja religioone. Põhja-Nigeeriat, kus elanikkond koosnes valdavalt muslimitest, valitseti kaudselt kohalike emiiride kaudu ja see piirkond jäi võrreldes Lõuna-Nigeeriga vaeseks ja harimatuks. Kuid Lõuna Nigeerias, mis allus otse brittidele, arendati intensiivselt majandust ja infrastruktuuri ning rajati hulgaliselt uusi koole. Briti koloniaalajal sisse viidud läänelik haridus seadis islami õpetlaste silmis ohtu kogu islamil põhineva elukorralduse. Läänelikust haridusest saigi paljude muslimite silmis koloniaalvõimu ja korrumppeerunud läänestumise sümbol. (Loimeier 2012)

1950-ndatel ja 1960-ndatel taotlesid Islami reformijad Ahmadu Bello, Abubakar Gumi ja Aminu Kano islami kaasajastamist selleks, et muuta Põhja-Nigeeriat modernse ühiskonna nõuetele vastavaks. Kuigi nad olid edukad kaasaegsete, kuid siiski islamil põhinevate reformide sisseviimisel, kohtasid nad radikaalsete islamistide vastuseisu, kelle arvates reformid olid järjekordne katse lääneliku elukorralduse kehtestamiseks Põhja-Nigeerias. Radikaalsete islamistide algatusel tekkis reformidevastane Maitatsine liikumine. Maitatsine liikumise looja oli Kameruni õpetlane Muhammad Marwa, kes väitis, et ta on islami prohvet ja ta oli vastu kõigele, mis ei põhinenud Koraanil. (Varin 2016, 53) Marwa pidas ohtlikuks kõike lääne kultuurist pärinevat, kaasa arvatud käekelli ja jalgrattaid (*Ibid.*, 54).

2000-ndate aastate alguseks oli Nigeerias hulgaliselt religioosseid organisatsioone, mis põhinesid erinevatel islami tõlgendustel. Progressiivsemad islami õpetlased teatasid avalikes dispuutides, et lääne sekulaarne haridus on muslimitele kasulik ja kuulutasid, et lääne haridus ja töötamine Nigeeria valitsuse heaks ei ole islami õpetuse järgi keelatud. Nad õpetasid, et lääne sekulaarse hariduse teadlik omaksvõtmine võimaldab muslimitel edukalt võidelda lääneriikide vastu. Kaugemaks eesmärgiks seadsid nad järkjärgulist läänelike institutsioonide islamiseerimist ja olid seisukohal, et relvastatud võitlus Nigeeria valitsuse vastu takistab neid eesmärke saavutamast. (Loimeier 2012)

Islami moderniseerimise pooldajatele vastukaaluks tekkis mitmeid radikaalseid islamistlikke jutlustajaid ja organisatsioone. Üks nendest, kes astus avalikult välja moderniseerimise vastu, oli karismaatiline jutlustaja Muhammad Yusuf, kes oli 1990-ndatel Maiduguri Ülikooli juures tegutseva rahumeelse islamistliku organisatsiooni Ahl al-sunna wa-l-jama`a wa-i-hijra liige.

(Shola 2015) Organisatsiooni nimi tähendas ligikaudselt „muslimikogukonna sunna inimesed, kelle eesmärk on välja rännata uskmatute maalt“ ja sellest kasvas hiljem välja Boko Haram (Loimeier 2012). Boko Harami asutamisaastaks loetakse enamasti aastat 2002, kui Muhammad Yusuf võttis organisatsiooni juhtimise üle ja seda hakati avalikkuse ees nimetama Boko Haramiks (Shola 2015). Muhammad Yusufi jutluste üks keskne teema oli võitlus lääneliku kultuuri vastu. Ta mõistis hukka kõik lääneliku, mis kaldus kõrvale islami õpetusest nagu demokraatia, teaduse, abieluvälised suhted vastassugupoolega ja spordi (Varin 2016, 58). Boko Haram tähendabki ligikaudselt „Läänelik tsivilisatsioon on keelatud“ (Thurston 2018, 15). Yusufi järgi on keelatud igasugune lääneliku hariduse toetamine, selle õpetamine ja õppimine (Thurston 2018, 14). Yusuf rõhutas oma jutlustes islami kultuuri üleolekut lääne kultuuri suhtes. Muhammad Yusuf on korduvalt eitanud evolutsiooniteooria paikapidavust ja kinnitanud, et maakera on lapik. (Smith 2015, 55) Boko Haram ongi teinud avalduse, et nimi „Boko Haram“ ei tähenda mingil juhul ainult lääneliku hariduse keelustamist, vaid see hõlmab enda all kogu läänelikku kultuuri kuulutamist keelatuks. Lääne kultuuri all pidas Boko Haram silmas prostitutsiooni, naiste õigusi, homoseksualismi, alkoholi tarbimist, pornograafiat, sporti, teadust ja mitmeparteisüsteemi. (Thurston 2018, 16) Läänelik kultuur on keelatud seepärast, et see teenivat inimeste, mitte Jumala huve. Hoolimata organisatsiooni radikaalsest islamistlikust ideoloogiast, on Yusuf lääne päritolu tehnoloogia, nagu mootorrataste, automaatrelvade ja mobiiltelefonide kohta öelnud, et need on islami õpetuse järgi lubatud. (Loimeier 2012) Nigeeria valitsuse, politsei ja relvajõud, kui lääne mõju all olevad institutsioonid, kuulutas Yusuf islamikogukonna vaenlasteks.

2.2 Boko Harami areng: üleminek jutlustelt terrorile

Boko Harami lähimaks eesmärgiks oli Borno osariigis luua isemajandav islamikogukond. Kuna jutlustega ei suudetud tagada sellele kavatsusele piisaval arvul toetust, otsustati vägivaldselt kukutada Borno osariigi valitsus ja laieneda edasi teistesse ümbritsevatesse osariikidesse. (Ibenwa 2016) 2003-ndast aastast läks avalik dispuut üle Boko Harami ja Nigeeria relvajõudude vaheliseks relvastatud võitluseks. 2009-ndaks aastaks hõlmas konflikt Boko Harami ja Nigeeria relvajõudude vahel juba viit Põhja-Nigeeria osariiki. Nende kokkupõrgete käigus tapeti suur osa Boko Harami liikmetest. Rünitati ja hävitati ka organisatsiooni mošeesid. Muhammad Yusuf koos mitme organisatsiooni liidriga võeti politsei poolt vangi ja tapeti. (Ibenwa 2016)

2009-nda aasta sündmuste järel sai Boko Harami uueks juhiks Muhammad Yusufi endine asetäitja Abubakar Shekau. Endised, Muhammad Yusufi aegsed ideoloogia levitamise, liikmete värbamise ja organisatsiooni finantseerimismeetodid asendas ta tunduvalt agressiivsematega. Selleks, et edaspidi vältida suuri kaotusi, lõi ta organisatsioonile uue struktuuri, mis hakkas koosnema üle Nigeeria laiali paigutatud rühmadest, mille juhid olid Shekau korralduste täidepanekul suhteliselt iseseisvad. See tegi julgeolekuvägedele Boko Haramiga võitluse raskemaks, sest ühe rühma hävitamine ei mõjutanud oluliselt kogu organisatsiooni. (Varin 2016, 81) Boko Harami uut, vägivaldsemat perioodi iseloomustab ka see, et Abubakar Shekau muutis peale Muhammad Yusufi surma organisatsiooni nimeks „jama’at ahl al-sunna li-l-da`wa wa-l-jihad ‘ala minhaj al-salaf“, mis tähendab ligikaudselt „sunna inimeste kogukonda, kes kasutavad salafismi meetodeid džihaadis islami eest“ (Loimeier 2012). Sel ajal hakkas Boko Haram ennast pidama ülimaks autoriteediks selles, keda muslimitest võib lugeda islamikogukonda kuuluvaks ja keda mitte. Seega kõik organisatsioonist väljapoole jäävad inimesed olid vaenlased.

2010-nda aasta septembris alustas kaotustest taastunud Boko Haram terroriaktidega, mis olid vägivaldsemad kui kunagi varem ja järgneva viie aasta jooksul tappis ja vigastas Boko Haram tuhandeid inimesi ning hävitas miljardite dollarite väärtuses omandit (Awodola, Ayuba 2015). Septembris 2010 ründas 50 võitlejaga grupp kuulipildujatega Bauchi vanglat ja vabastas 700 vangi, kelle hulgas oli 150 Boko Harami liiget. See rünnak demonstreeris organisatsiooni suurenenud agressiivsust, mis hakkas endast kujutama ohtu Nigeeria julgeolekule. (Thurston 2018, 152) 2010-ndal aastal mõrvati julgeolekuteenistuse liikmeid, Borno osariigi poliitikuid ja islami religioosseid liidreid kes olid avalikult hukka mõistnud Boko Harami tegevust (Thurston 2018, 154). 2011-ndal ja 2012-ndal aastal hakkas Boko Haram ründama lisaks politseijaoskondadele ja vanglatele ka kirikuid, panku ja riigiasutusi (Ibenwa 2016). Sel ajal tehtud rünnakute hulka kuuluvad enesetapupommitaja rünnak Abuja politsei peakorterile 2011 mis tappis kuus inimest, ÜRO maja rünnak Abujas, mis tappis 20 inimest, Püha Teresa kiriku pommitamine jõulude ajal Madallas, mis tappis 40 inimest, Kano pommitamised, mis tapsid üle 200 inimese ja lisaks arvukalt rünnakuid kirikutele ja ettevõtetele Mubis, Yolas, Gombes, Maiduguris, Damaturus ja Anuchas. (Ibenwa 2016) Kristlike kirikute ründamisega saavutati radikaalsetele islamistidele lisaks ka mõõdukate muslimite poolehoid, sest ka nemad nägid kirikutes peamist ohtu muslimite ülemvõimule Põhja-Nigeerias. Sel perioodil hakkas Boko Haram laiendama rünnakuid oma senisest asukohast Borno ja Yobe osariigis Kano, Bauchi, Josi ja Gongola osariikidesse ning pealinna Abuja territooriumile. (Loimeier 2012)

2.3. Boko Harami mõju Nigeeriale

Boko Haram on mõjutanud Nigeeriat ulatuslikult. Ainuüksi 2014-ndal aastal kaotas Boko Harami terrorirünnakute tõttu Nigeerias elu 7512 inimest (Varin 2016, 92). 2015-ndal aastal tegi Boko Haram 182 terrorirünnakut, milles tapeti 4780 inimest ja kümned tuhanded said vigastada. Organisatsiooni vägivalla tõttu oli selleks ajaks kannatanud 9 miljonit inimest (Understanding ... 2017, 23).

Boko Harami poolt põhjustatud pikaajaline julgeolekukriis on aeglustanud Nigeeria majanduskasvu ja Nigeeria elanikud on jäänud ikka lootusetult vaeseks (Shola 2015). Julgeolekukriis tõi välja ka Nigeeria valitsuse võimetuse tagada riigi põhjapiirkondades seadusel põhinev kord. Kuna Nigeeria kristlased hakkasid nägema Boko Haramis inkvisitsiooniarmeed, kelle eesmärk oli kristlased riigist hävitada, ei tundnud nad end enam oma kodumaal turvaliselt. (Understanding ... 2017, 100)

Boko Haram on kahjustanud oluliselt Nigeeria mainet ja suhteid teiste riikidega. 69-ndal ÜRO peaassambleel väljendasid maailma liidrid muret rahvusvahelise terrorismi kasvu üle. Rahvusvahelist terroriohtu põhjustavate organisatsioonide Al-Qaeda ja ISIS-e hulgas mainiti ära ka Boko Haram ning toodi välja, et kõik nad on ühe ja sama terroristliku võrgustiku osad. (Shola 2015) Boko Harami tehtud enesetapupommitamiste ja koolitüdrukute röövimiste pärast on rahvusvaheline kogukond väljendanud korduvalt muret Nigeeria valitsuse võimetuse pärast saavutada oma riigis kontroll radikaalse terrorismi üle. Kuna Boko Harami liikmed on enamasti nigeerlased, on organisatsiooni piiriülesed terrorirünnakud kahjustanud Nigeeria mainet ka naaberriikide elanike silmis. Sellised juhtumid, nagu nigeerlase Farouk Abdulmutallabi 2009-ndal aastal tehtud katse lasta õhku USA reisilennuk koos 289 inimesega, soodustavad lääneriikide suhtumist Nigeeriasse kui terroristide varjupaika. (Shola 2015)

2.4. Boko Harami tekke põhjused

Boko Harami tekkimine ja kasv on mitmete tegurite koosmõju summa. Radikaalne islamism, mida Boko Haram kasutab oma poliitiliste eesmärkide õigustamisel, omab kindlasti suurt mõju organisatsiooni tekkimisele ja laienemisele, kuid uuringute järgi on pettumus, lootusetus ja viha, mida on põhjustanud valitseva poliitilise ja majandusliku süsteemi ebaõiglus, veelgi suuremad inimesi mobiliseerivad tegurid. Raske on ka hinnata mõne üksikteguri mõju Boko Harami

tekkimisele isoleerituna teistest teguritest, sest nad kõik on osa ühest tervikust. Näiteks esinevad vaesus ja harimatus peaaegu alati koos. Töö autor toob siiski välja mõned kesksed tegurid, millest Boko Harami teke ja laienemine on uuringute järgi kõige rohkem sõltunud.

2.4.1. Ideoloogia Boko Harami teenistuses

Radikaliseerumise all mõistetakse algselt mõõduka isiku mõtlemise ja käitumise ümberkujunemist nii, et ta on mõne äärmusliku ideoloogia eesmärkide nimel valmis kasutama vägivalda (Understanding ... 2017, 146). Radikaalsel islamil põhinev ideoloogia on oluline tegur, mis võimaldab Boko Haramil liita inimesi oma organisatsiooni. Boko Haram tekitab inimeste hulgas täpselt määratletud omadusega, milleks on radikaalne islam, ühtekuuluvustunde. Seega on Islam see, mis võimaldab organisatsioonil liita üksikisikuid gruppidesse ning tekitada grupi ja grupist väljapoole jäävate inimeste vahele pingeid. Abubakar Shekau on korduvalt esitanud ennast ja Põhja-Nigeeria muslimeid islamile vaenuliku valitsuse ohvritena. Sellised religiooni varjus esitatud sõnumid tekitavad inimeste „meie“- muslimiteks ja „nemad“-rõhujateks liigitamist ja toodavad kibestumist ning viha „nende“ vastu. Seda aga on võimalik ära kasutada muslimite mobiliseerimiseks valitsuse vastu.

Boko Harami ideoloogia toetub salafistlikule õpetusele. Salafism on islami fundamentaalne õpetus, mis peab õigeks alates prohvet Muhamedist ainult kolme esimese põlvkonna ajal kujunenud islami traditsiooni. Salafistide religioosseks eesmärgiks on puhastada islamiusku kõigest, mis kaldub kõrvale Koraani otsesest tõlgendusest. Boko Haram ühendas salafismi teoloogia džihaadi ideoloogiaga ja seadis oma poliitiliseks eesmärgiks levitada salafismi üle kogu maailma. (Thurston 2018, 19)

Salafistlik ideoloogia õigustab Boko Harami vägivalda kõikide inimeste vastu, kes ei tunnista fundamentaalset islamit oma usuks. Organisatsiooni järgi on kõik Nigeeria hädad põhjustatud lääne tsivilisatsiooni mõju all olevate inimeste poolt ja järelikult on Boko Harami kohuseks hävitada läänelik riigikorraldus. Radikaalsete muslimite abiga tuleb kehtestada islamil põhinev riik, milles kehtib šariia seadus. (Ibenwa 2016)

Näiteks Boko Harami ideoloogia äärmuslikkusest on juhtum, et kui Boko Haram oli 2011-ndal aastal pommitanud kirikut Madallas ja Nigeeria president Goodluck Jonathan nimetas Boko Harami vähkkasvajaks, siis Abubakar Shekau vastas, et mitte Boko Haram ei ole vähkkasvaja,

vaid tõeline haigus on uskmatuse ja tsiteeris Koraani 2:191: „ ... usu salgamise vahendid on halvem kui tapmine ... “ (Thurston 2018, 159).

2.4.2. Majanduslike tegurite mõju

Kuigi Nigeeria majanduskasv on üks kõige kiiremaid maailmas, on elanikkonna kasv olnud suhteliselt kiirem ja inimesed on jäänud vaeseks. Kui aastal 1991. oli Nigeerias 89 miljonit inimest, siis 2016-ndaks aastaks oli seal elanikke juba 189 miljonit. Noorte osakaal elanikkonnast on suur, 43 protsenti moodustavad 15-aastased ja nooremad inimesed. Töötuse tase oli 2011-ndal aastal 24 protsenti ja rohkem kui 60 protsenti elanikkonnast pidi toime tulema ühe dollariga päevas. (Thurston 2018, 29) Boko Harami koduosariigis Bornos on kirjaoskuse tase 15 protsenti, kuid Lõuna-Nigeeria Lagosel on kirjaoskuse tase elanikkonnast 92 protsenti (Varin 2016, 27). Kuigi Nigeeria SKP kasvas 2013-ndal aastal 5,4 protsenti, arenes majandus peamiselt Lõuna-Nigeerias. Põhja- ja Lõuna-Nigeeria ebavõrdset arengut iseloomustab see, et kui kogu Nigeeria elanikest elas 61 protsenti alla vaesuspiiri, siis Põhja-Nigeeria Sokoto osariigis elas allpool vaesuspiiri 86 protsenti elanikest. (Varin 2016, 27)

Uuringute järgi on riigis, mis ei suuda oma kodanikele tagada minimaalset toimetulekut, vaesus terrorismi soodustavaks teguriks. Kui vaesed elavad kõrvuti rikastega ilma lootuseta paremale elule, siis nad lõpuks võõranduvad riigist. Lootusetus olukorras olevad inimesed võivad muutuda vastuvõtlikuks radikaliseerumisele ja siis on neid lihtne terrorismiks ära kasutada. (Understanding ... 2017, 148)

Kaudselt aitab Boko Harami liikmete kasvule kaasa ka Tšaadi järve kuivamine ja sellega kaasnev kõrbestumine, mis mõjutab 30-ne miljoni inimese elu. Tšaadi järve kuivamine põhjustab kalameeste, põllumeeste ja karjakasvatajate töötuks jäämist ja vaesumist ning massilist migratsiooni. (Awodola, Ayuba 2015)

2.4.3. Korrupsioon Nigeerias

Aastakümneid kestnud sõjaväeline diktatuur ja autoritaarsed tsiviilvalitsused on jätnud Nigeeriale pärandiks kõikjale riigiparaati levinud korrupsiooni. Kõik senised Nigeeria valitsused on jätnud enamuse oma kodanikest ilma minimaalsetestki eeldustest majanduslikuks ja sotsiaalseks arenguks. Puudub kogu riiki kattev korralik infrastruktuur ning tervishoiu ja haridussüsteem. Seaduse ülimuslikkust ei järgita ja kodanike julgeolek ei ole tagatud. Hoolimata Nigeeria nafta

müügist saadud suurtest tuludest, ei ole valitsused muutnud Nigeeria rikkusi kodanike heaoluks ja 80 protsenti elanikkonnast elab 2 dollariga päevas. Kindral Sani Abatchal, endisel Nigeeria riigipeal, oli 6 miljardi dollari suurune isiklik varandus. Samal ajal elas suurem osa nigeerlasi äärmises vaesuses. Müüdavad ametikohad ja äraostetavad politseinikud, kellega tavalised muslimid oma igapäevaelus kokku puutusid, tekitasid viha Nigeeria valitsuse vastu ja terroristlikud organisatsioonid, nagu Boko Haram, kasutasid seda oma propagandas ära ning ahvatlesid oma organisatsiooniga liituma tuhandeid inimesi. (Awodola, Ayuba 2015)

Korruptsioon on Nigeerias levinud kõikjale. Korumpeerunud on kogu avalik sektor alates kõrgematest valitsusametnikest kuni alama astme ametnikeni välja. 2006-ndal aastal teatas Nigeeria Majandus ja Finantskuritegude komisjon, et alates iseseisvuse saavutamisest on riigi varasid varastatud või raisatud 380 miljardi dollari eest. 2016-nda aasta ametlike andmete järgi on Nigeeria presidendi Goodluck Jonathani võimuloleku ajal aastatel 2010-2015 korruptsiooni tõttu kaduma läinud 9 miljardit dollarit, sealhulgas 2,1 miljardit dollarit Boko Harami vastu võitlemiseks eraldatud raha. (Thurston 2018, 28) Igapäevaseks nähtuseks on see, et politsei pressib kodanikelt raha välja ja paljudes riigiasutustes peab maksma ametnikele altkäemaksu (Smith 2015, 204).

2.5. Boko Harami finantseerimine ja toetajad

Selleks, et oma organisatsiooni rahastada ja suurendada tema mõjuvõimu, on Boko Harami juhid kasutanud mitmeid kuritegelikke meetodeid nagu pangarööve, röövitud inimeste eest lunaraha väljapressimist, poliitikute mõjutamist, infiltreerumist riiklikesse institutsioonidesse ja Nigeeria elanike hirmu all hoidmist.

Enne Muhammad Yusufi surma toimus organisatsiooni finantseerimine peamiselt liikmemaksudega. Yusufil oli 2009-ndal aastal 4000-10 000 järgijat, kes pidid maksma talle iga päev 100 nairat (0.50 US\$). (Varin 2016, 75)

2003-nda aasta kubernerivalimistel võtsid Bauchi, Borno, Gombe ja Yobe osariikide poliitikud Boko Harami enda teenistusse ja andsid talle relvi selleks, et hirmutada oma poliitilisi vastaseid ja nende poolt hääletajaid. Näiteks Ali Modu Sheriffi, endist Borno osariigi kubeneri, süüdistati korduvalt Boko Harami finantseerimises selleks, et edendada oma isiklikke poliitilisi eesmärke.

Sheriff kasutas Boko Harami nagu oma isiklikku sõjaväge ja tegi Boko Haramiga lepingu, et see toetaks teda 2003-nda aasta valimistel. Vastutasuks lubas Sheriff Borno osariigis kehtestada šariia seaduse. Oma poliitilise mõjuvõimu laiendamiseks korraldas Boko Haram oma liikme Alhaji Buji Foi Borno osariigi religiooniministriks saamise. Naaberosariikide Yobe, Bauchi, Gombe, Nigeri, Kano ja Katsina kubernerid andsid iga kuu Boko Haramile 35 000 kuni 70 000 dollarit. (Varin 2016, 73) Lisaks korraldas Muhammad Yusuf organisatsiooni rahastamiseks Nigeeria eliidilt annetuste kogumisi, väites, et tema religioosne kogukond praktiseerib usku ilma poliitikasse sekkumata. Kui Yusuf oli Abujas föderaalse ülemkohtu ees kahtlustatuna terrorismis, siis Nigeeria Rahvademokraatliku Partei mõjukad isikud sekkusid kohtumõistmisse ja ta vabastati vahi alt. Muhammad Yussuf on olnud korduvalt terrorismi eest kohtu ees ja mõistetud ka vangi. Kuid kuna ta omas mõjuvõimsate inimeste hulgas sidemed, lasti ta alati vabaks. Yusuf on teinud nende kohtuprotsesside üle avalikult nalja. (Varin 2016, 74)

Abubakar Shekau liidriks olemise ajal kasutas Boko Haram oma tegevuse finantseerimiseks hulgaliselt pangarööve. 2011-ndal aastal teatas Bauchi politseikomissar, et Boko Haram on röövinud Guaranty Trust Bank PLC ja Intercontinental Bank PLC harukontoreid. Nigeeria Keskpanga (Central Bank of Nigeria) esindaja ütles 2011-nda aasta detsembris, et sellel aastal on vähemalt 30 pangaröövi olnud seotud Boko Haramiga. (Understanding ... 2017, 121) Boko Haram on saanud kohalike poliitikutelt toetust selleks, et see võitleks president Jonathani ja tema valitsuse vastu (Understanding ... 2017, 104). Kuid Boko Harami toetajaid oli ka Nigeeria valitsuses endas.

Boko Haram sai raha ka Saudi-Araabia salafistidelt, ja on viiteid, et organisatsioon sai islami levitamise ja relvastatud džihaadi jaoks finantstoetust erinevatelt isikutelt Liibüast ja Alžeerias (Varin 2016, 73). 2012-ndal aastal arreteeritud Boko Harami liikmetelt saadud informatsiooni põhjal on organisatsioon saanud Magribi Al-Qaeda sidemete kaudu raha erinevatelt organisatsioonidelt Saudi Araabiast ja Ühendkuningriigist. Organisatsiooni sponsoriteks on olnud ka Al Muntada Usaldusfond (Al Muntada Trust Fund) ja Islami Maailmakogukond (Islamic World Society). Boko Harami esindaja on teatanud, et Kano osariigi kuberner Ibrahim Shekarau ja Bauchi osariigi kuberner Isa Yuguda andsid organisatsioonile igakuiselt raha. (Agbiboa 2013, 148)

2.6. Boko Harami värbamismeetodid

Enamus Boko Harami liikmeid on värvatud töötute ja vaeste noorte hulgast. Kuid organisatsiooni liikmete hulgas on ka poliitikuid, haritlasi ja ärimehi. Boko Harami edukat värbamistegevust iseloomustab see, et aastaks 2015 oli organisatsioonil 15 000 liiget.

Boko Harami algusaastatel rajas Muhammad Yusuf oma koduosariiki Yobesse Kanamma külla islamistliku keskuse, milles oli lisaks mošeele ka haigla ja kool, kuhu vaesed inimesed kogu Nigeeriast ja ka naabermaadest Tšaadist ja Nigerist saatsid oma lapsi õppima. Islamistlikul keskusel oli kindel poliitiline eesmärk ja see hakkas töötama värbamisasutusena, mis koolitas Boko Harami jaoks välja džihadiste. (Shola 2015)

Oma jutlustes kasutas Yusuf ära töötute musliminoorte rahulolematust lääneliku valitsuse vastu ja ta värbas nende hulgast oma organisatsiooni liikmeid rääkides neile muslimite vaesuse põhjustest, milleks on korrumppeerunud valitsus ja kristlaste eelisõigused (Shola 2015). Yusufi, kui populaarset karismaatilist jutlustajat, kes rääkis sageli, et Boko Haram pakub kaitset kristliku valitsuse eest, tuldi kuulama ka kaugemalt. Ka Yusufi kohtuväline tapmine suurendas Boko Harami liikmete arvu ja aitas radikaliseerida juba olemasolevaid. (Agigboa 2013, 149) Abubakar Shekau kasutas Yusufi tapmist oma avalikes esinemistes ära, tehes Yusufist poliitilise tagakiusamise ohvri.

Osa Boko Harami liikmetest olid värvatud ja radikaliseeritud vägivaldselt. Abubakar Shekau ajal tehti Boko Harami võitlejateks ka nende kätte langenud vangid ja röövitud inimesed. Nad viidi Sambisa metsa kinnisesse laagrisse ja allutati seal radikaalse islami sunniviisilisele õpetamisele. Vangid elasid Boko Harami relvastatud liikmete valve all rasketes tingimustes. Selleks et vange, kelle hulgas oli nii kristlasi kui ka muslime, pöörata Boko Harami radikaalse islami vormi, pidid nad kogu aeg Koraani õppima. Vaba aja harrastused olid keelatud ja sageli alandati neid Boko Harami võitlejate poolt seksuaalselt. Laagris hävitati järjekindlalt vangide identiteet, nad isoleeriti omastest ja neile ei antud muud valikut, kui kas ühineda Boko Haramiga või saada tapetud. Vange sunniti teostama Boko Harami jaoks terroriakte nii, et keeldumise korral ähvardati karistada nende perekondi. (Varin 2016, 100) Inimesi seoti organisatsiooniga ka järkjärguliselt. Esialgu anti noortele mobiiltelefon, millega nad pidid jälgima olulisi isikuid. Järgmiseks anti neile operatsioonides osalemise eest raha ja lõpuks said nad käsu mõrvata. Neid, kes tahtsid

organisatsioonist lahkuda, ähvardati vägivallega ja lubati politseile välja anda. (Thurston 2018, 193)

Uuringutes, milles küsitleti Boko Harami endiseid liikmeid, selgus, et enne 2009-ndat aastat liituti enamasti religioossetel ja ideoloogilistel põhjustel (Thurston 2018, 191). Hiljem, Abubakar Shekau ajal, liituti enamasti sellepärast, et see oli ainus väljapääs äärmiselt raskest majanduslikust olukorrast, milles küsimuse all oli ellujäämine. Kuigi religioon oli ka siis üks olulistest teguritest, mille põhjal tehti otsus liituda Boko Haramiga, oli selle osakaal väiksem. Oluline osa noortest muslimitest liitus Boko Haramiga seepärast, et organisatsioonis oli juba varem nende kaaslasti. Noorte naiste jaoks andis liitumine võimaluse saada religioosne haridus ja selle kaudu parem sotsiaalne staatus. Teine samalaadne uuring sai tulemuseks, et Boko Haramiga liitumisel oli 57-l protsendil juhtudest sõpradel ja perekonnal otsustav mõju. Paljud liitusid ka selleks, et kätte maksta Nigeeria valitsusele ja selle julgeolekuvägedele. (*Ibid.*, 191) Boko Haramil oli ka passiivseid toetajaid, kes andsid vajadusel terroristidele peavarju ja toitu, sest nad tundsid neid isiklikult (*Ibid.*, 193).

3. TULEMUSED: ISLAMITERRORISM JA BOKO HARAM

Töö eelneva osa poolt välja toodud Boko Harami tegutsemismeetodid on põhjustanud paljudele inimestele kannatusi ja on teinud Boko Haramist ühe vägivaldsema terroriorganisatsiooni maailmas. Kuid Boko Harami teeb veelgi ohtlikumaks tema eesmärk kehtestada kogu maailmas radikaalsel islamistlikul ideoloogial põhinev kalifaat ja tahe liituda selle saavutamiseks teiste sarnaste organisatsioonidega. Selleks, et seda välistada, on lisaks organisatsiooni tekkimise põhjustele tähtis teada ka tema seoseid teiste radikaalsete islamistlike terroriorganisatsioonidega.

3.1. Boko Harami suhted radikaalsete islamistlike terroriorganisatsioonidega

Lisaks Põhja-Nigeerias valitsevatele majanduslikele ja poliitilistele tingimustele on Boko Harami kujunemisele mõju avaldanud ka teised radikaalsed islamistlikud terroriorganisatsioonid. Boko Harami teebki eriti ohtlikuks see, et ta on loonud sidemeid teiste sarnaseid eesmärges omavate ning samasuguseid meetodeid kasutavate islamistlike terroriorganisatsioonidega nagu Magribi AL-Qaeda ja Al-Shabaabiga Somaalias. Al-Qaedaga on Boko Haramil olnud sidemed vähemalt 2003-st aastast, mil planeeriti teostada Nigeerias terrorirünnakuid. (Thurston 2018, 161) Al-Qaedalt on Boko Haram saanud nii finantstoetust kui ka tehnilist abi ja väljaõpet. 2012-ndal aastal teatas Boko Harami esindaja, et organisatsioon on seotud Al-Qaedaga ja nad toetavad teineteist. Ta lisas, et organisatsioonil on sidemeid ka Somaalia Al-Shabaabiga ja et Boko Harami džihadistid on saanud sõjalist väljaõpet oma vendadelt Somaalias, kes tegid selle riigi valitsematuks ja nüüdsest on Boko Harami rünnakud raevukamad kui kunagi varem. (Understanding ... 2017, 121) Seega on olemas oht, et Boko Harami mõju jõud võib levida ja organisatsioon võib muutuda veelgi tugevamaks.

Boko Haram on olnud mõjutatud ka ISIS-e edust (Thurston 2018, 271). Teisalt on see ka ISIS-ele, teades Põhja-Nigeerias valitsevat vaesust ja lootusetust, olnud võimalus laiendada Boko Harami kaudu oma mõjuvõimu. 2015-ndal aastal teataski Boko Haram, et allub Islamiriigile (Thurston 2018, 271). Organisatsiooni uueks nimeks sai Islamiriigi Lääne-Aafrika provints ja Boko Haram sai osaks Islamiriigi kalifaadist (Varin 2016, 135). Ka ISIS on kinnitanud oma ajakirjas Dabiq, et

Boko Haram on Islamiriigi Lääne-Aafrika provints ja et see on osa globaalsest džihaadist (Barkindo 2016).

3.2. Senine võitlus Boko Harami vastu

Traditsiooniline terrorismivastane võitlus reageerib enamasti juba toimunud terroriaktidele. Nii on toimitud laialdaselt selliste terroriorganisatsioonide vastu nagu Al-Qaeda, ISIS ja Boko Haram. ÜRO terrorismivastase võitluse komisjon tegutseb peamiselt sellest põhimõttest lähtudes, piirates relvade levikut, avaldades survet piirikontrollide tugevdamiseks, takistades terrorismi finantseerimist ja andes õigusabi kohtuprotsessides terroristide üle. Ka Nigeeria valitsus on kasutanud Boko Harami vastu võitlemiseks peamiselt traditsioonilisi terrorismi vastu võitlemise meetodeid, tehes rünnakuid luure poolt osutatud Boko Harami tugipunktidele, paigaldades teesulgusid ja korraldades patrulle oletatavate ründeobjektide läheduses. (Understanding ... 2017, 25)

Kuid USA ja Ühendkuningriigi kogemused Afganistanis ja Iraagis on näidanud, et tegutsemine traditsiooniliste meetodite järgi, kui alguses kasutatakse relvastatud võitlust ja siis püütakse olukorda stabiliseerida, on hoopis soodustanud radikaalse islami levikut lisaks Afganistanile ja Iraagile ka Iraanis, Liibanonis ja Saudi-Araabias (Tucker-Jones 2011, 311). Nii juhtus ka Nigeerias, sest president Goodluck Jonathan, kes ümbritses ennast oma Ijaw etnilisse rühma kuuluvate hõimukaaslastega, kehtestas Põhja-Nigeerias sõjaseaduse ja kasutas nii Boko Harami kui ka tsiviilelanike vastu vägivalda, pigem süvendas inimeste vöörandumist valitsusest ja soodustas seega Boko Harami laienemist (Varin 2016, 45).

Nigeeria valitsuse ja Boko Harami konflikti alguses kasutas valitsus terroristide vastu võitlemiseks peamiselt politseijõude, mis hakkasid Boko Harami tegutsemisvabaduse piiramiseks kasutama teesulge ja massilisi arreteerimisi. Kuid sellest ei piisanud ja Nigeeria valitsus hakkas 2003-ndast aastast terroristidega võitlemiseks kasutama Nigeeria, Tšaadi, Nigeri ja Benini sõjaväelistest üksustest moodustatud koalitsioonijõude, kellel õnnestus 2009-ndal aastal kinni võtta ja tappa selleaegne Boko Harami juht Muhammad Yusuf. (Falode 2016)

Abubakar Shekau kasutas Yusufi kohtuvälist tapmist suure hulga radikaalide mobiliseerimiseks ja nii algas 2010-ndal aastal Boko Harami kõige vägivaldsem periood. Boko Haramist hakkas

kujunema Nigeeriale tõsine julgeolekuoht ja sellega toimetulekuks moodustas Nigeeria valitsus 100 000 sõdurist koosnevad eriväed, mis ühendasid endas nii Nigeeria sõjaväge, politseijõude kui ka luureagentuuri. 2013-ndal aastal kuulutas Nigeeria president Jonathan kolmes Kirde-Nigeeria osariigis Bornos, Adamawas ja Yobes välja eriolukorra ja moodustas nendes Boko Harami vastu võitlemiseks ka tsiviilelanikest üksusi (Civilian Joint Task Force), mis olid võitluses terroristidega küllaltki edukad. Kiirendatud korras karmistati terrorismiga võitlemise seadusi (Anti-Terrorism Act of 2013), mis võimaldaksid terroriste surma mõista ja nende asupaiku hävitada. Sel ajal tegi Nigeeria valitsus ka Boko Haramile ettepaneku alustada strateegilisi läbirääkimisi, millest terroristid keeldusid. (Falode 2016)

Läbirääkimistest keeldumine oli tõenäoline, sest radikaalsetele religioossetele terroristidele on iseloomulik, et nad ei tagane oma jäikadel religioossetel arusaamadel põhinevatest seisukohtadest, milleks antud juhul oli islami vastasseis kogu muu maailmaga (Khader 2016, 16). Püsivamaid tulemusi saavutati siis, kui President Jonathan kasutas 2015-ndal aastal Boko Harami vastu võitlemiseks Lõuna-Aafrika Vabariigist pärit palgasõdureid (STTEP-Specialized Tasks, Training, Equipment and Protection) koos koalitsioonivägedega (Varin 2016, 124). Boko Harami siiski lõplikult purustada ei suudetud ja organisatsioon jätkas Kirde-Nigeeria destabiliseerimist alaealiste enesetapupommitajatega. Aastatel 2009–2015 olid Nigeeria valitsuse peamised ülesanded võitlusel Boko Haramiga purustada organisatsioon ja võita tagasi kaotatud territoorium. (Understanding ... 2017, 162) President Jonathan küll lõpuks saavutas selle eesmärgi, kuid jällegi väljendub terrorismi vastu võitlemise traditsiooniliste meetodite piiratus selles, et kuigi Boko Harami poolt augustis 2014 väljakuulutatud islamistlik kalifaat kukutati 2015-nda aasta veebruaris ning 2015-nda aasta märtsis hävitati ka Sambisa metsa kolm laagrit, nende hulgas kurikuulus Tokumbere laager, ei toonud see kaasa rahu (Barkindo 2016). Need kaotused küll nõrgestasid ja hajutasid Boko Harami, kuid sõjaliste vahenditega ei suudetud organisatsiooni lõplikult purustada. Kuna terroristid suutsid säilitada oma mõju elanikkonna vaesemate kihtide üle, suutsid nad värvata uusi liikmeid ning jätkata rünnakuid.

Kuna seniste meetoditega ei oldud suudetud Boko Harami hävitada, esitas siis juba endine president Jonathan 2015-ndal aastal Boko Harami vastu võitlemisest saadud kogemuste põhjal uue terrorismi vastu võitlemise rahvusliku strateegia, mis põhines rohkem terrorismi tekkimist välistavatel meetmetel kui relvastatud võitlusel. Goodluck Jonathan pidas edaspidi vajalikuks keskenduda sellele, kuidas ära hoida inimeste liitumine Boko Haramiga ja saavutada senise toetajaskonna vähenemine. Veel pidas ta oluliseks tõsta inimeste valmisolekut juba toimunud

terroriaktidega toimetulekuks. Jonathan pidas ka vajalikuks harmoniseerida erinevate valitsusinstituutide julgeolekupoliitikat ja parandada valitsustevahelist koostööd radikaalse islamiterrorismi vastu võitlemisel. (Understanding... 2017, 164)

2015-nda aasta maist uueks Nigeeria presidendiks valitud Muhammadu Buharil oli Boko Haramiga võitlemiseks paremad eeldused kui tema eelkäijal Goodluck Jonathanil. Võrreldes eelmise presidendiga oli tema eeliseks see, et muslimina oli tal suurem Põhja-Nigeeria elanike toetus kui Jonathanil ja et tal oli erinevalt oma eelkäijast õiglase ja jumalakartliku mehe maine. President Buhari muutis Boko Harami vastu võitluse oluliselt efektiivsemaks. Ta viis 2015-ndal aastal terrorismi vastu võitlemise keskuse üle Kirde-Nigeeriasse Maidugurisse ja andis endisi julgeolekuteenistuse ülemaid kohtu alla. Lisaks alustas ta võitlust sõjaväe poolt toime pandavate inimõiguste rikkumiste vastu. Eelnev on eriti tähtis, sest inimõiguste rikkumised sõdurite poolt, kes ei kuulu samasse etnilisse gruppi, millesse kuuluvad Põhja-Nigeeria elanikud, ajendas paljusid inimesi ühinema Boko Haramiga. Sõjaväe poolt toime pandud inimõiguste rikkumiste tagajärjel olid Põhja-Nigeeria muslimid hakanud Nigeeria armees nägema mitte terroristidega võitlejaid, vaid pigem nende territooriumi okupante. President Buhari laskis ka kontrollida, kas president Jonathanil ajal kasutati terrorismi vastu võitlemiseks eraldatud rahasid sihtotstarbeliselt. Selle tagajärjel Nigeeria armee sõdurite võitlusmoraal paranes, sest raha, mida varem kasutati mittesihtotstarbeliselt või mis lihtsalt läks kaduma, kasutati edaspidi armee võitlusvõime parandamiseks. Seega erinevalt president Jonathanist saavutas president Buhari nii muslimite kui ka sõjaväe suurema toetuse oma ettevõtmistele. (Understanding... 2017, 165)

Kuni 2015-nda aastani oli Boko Harami Lääne-Aafrikas saavutatud edu soodustavateks teguriteks sealsete riikide piiratud sõjaline jõud ning puudulik luure- ning õigusala koostöö (Varin 2016, 115). Nigeerial endal puudus piisav sõjaline jõud selleks, et edukalt Boko Harami vastu võidelda. Ka piirivalve oli puudulik ning puudus kohati üldse, seega said Boko Harami terroristid Nigeeria armee rünnakute eest põgeneda mõnda naaberriiki. Kuna Lääne-Aafrika riigid ei teinud terrorismi vastu võitlemisel piisavalt koostööd, pidi Nigeeria valitsus austama naaberriikide suveräänsuse põhimõtet ja seega ei saanud saata oma sõjaväge teise riigi territooriumile terroriste jälitama. (*Ibid.*, 116) Sellel perioodil valitsenud koostöötähte puudumist iseloomustab Kameruni valitsuse seisukoht, et Nigeeria ja Kameruni piirialadel tegutsev Boko Haram on ainult Nigeeria probleem. Kameruni valitsus muutis oma seisukohta alles siis, kui riigi territooriumile põgenes Boko Harami eest nii palju Nigeeria elanikke, et see muutus ka Kameruni probleemiks. (*Ibid.*, 117)

Teiste riikide poolt Nigeeria abistamist on takistanud usalduse puudumine korrumppeerunud Nigeeria valitsuse vastu. Olukorda iseloomustavaks näiteks võib tuua selle, et USA kuulutas Boko Harami välismaiseks terroriorganisatsiooniks alles 2013-ndal aastal (US DOS 2013). USA ei saanud teha Nigeeria armeega koostööd, sest kuna Boko Harami liikmeid oli infiltrpeerunud Nigeeria armeesse, oleks terrorismivastase võitluse kohta käiv informatsioon sattunud terroristide kätte. Ühendriikide abi Nigeeriale piiras ka Leahy seadus, mis keelab USA valitsust andmast väljaõpet ja varustust juhul, kui abi taotleja valitsus rikub inimõigusi. Human Rights Watch ja Amnesty International on raporteerinud korduvalt Nigeeria armee poolt toime pandud kohtuvälistest tapmistest ja piinamistest. Nende organisatsioonide järgi oli Nigeeria armee kuni 2011-nda aastani tapnud vähemalt 7000 tsiviilisikut ja arreteerinud ebaseaduslikult 20 000 inimest. (Varin 2016, 118) President Buhari ajal on sõjaväe poolt toime pandud inimõiguste rikkumised vähenenud ja USA on tugevdanud Nigeeriaga julgeolekualast koostööd ning aidanud sõjalise väljaõppega. Samuti on loodud töögrupe korrupsiooni vastu võitlemiseks ja majanduslike küsimuste lahendamiseks. (Understanding... 2017, 201)

3.3. Lahendusettepanekud

Nigeeria president Buhari teatas maailmale 2015-nda aasta detsembris, et Boko Haram on tehniliselt hävitatud (Thurston 2018, 239). Siiski on vastavalt CNN-ile Kirde-Nigeerias 2018-nda aasta aprillis Boko Harami ja sõjaväe kokkupõrkes surma saanud 18 inimest (CNN 2018). Boko Haram on ikka veel elujõuline ja eriti ohtlikuks teeb teda see, et radikaalne ideoloogia kohustab teda võitlema seni, kuni islam valitseb tervet maailma. Nii motiveeritud organisatsiooni nagu Boko Haram, mis töötab oma võitlejatele maailma vallutamist ja igavest elu paradiisis, on sõjaliste vahenditega äärmiselt raske hävitada ja seni ei ole see veel õnnestunud. Vägivallaga on Boko Harami raske võita, sest see põhjustab vastureaktsioonina uut vägivalda. (Gabriel 2105, 181) Võib teha järelduse, et kuigi Boko Haram on nõrgenenud, on selle ideoloogia elujõuline ja organisatsiooni olemasoluks vajalikud tingimused on ikka veel olemas. Ka Egiptuse president Abdul-Fattah al-Sisi tahtis riigist radikaalset islamismi sõjalise jõuga hävitada, kuid ta edu oli ajutine, sest ta sai tegutseda ainult oma riigi piirides (Pesonen 2016, 181). Ta ei suutnud saavutada lõplikku võitu, sest teistes riikides jäi radikaalne islamistlik liikumine alles ja see levis Egiptusesse tagasi. Rahvusvahelist radikaalset islamiterrorismi võita ainult sõjalise jõuga ei ole antud töö autori arvates praktiliselt võimalik, vaid pikemas perspektiivis saab seda teha ainult demokraatia võimalikult laiaulatusliku leviku kaudu. Heaks näiteks on see, et kui USA ei saavutanud Iraagis ja

Afganistanis terrorismivastasel võitlusel sõjalise jõu kasutamise soovitud eesmärged, siis USA juhtiv positsioon maailmamajanduses ja NATO-s on olnud edu, mis põhineb koostööl ja pehmel jõul (Pesonen 2016, 139). Autori arvates on radikaalsetele ideoloogiatele parimaks vastuargumendiks mitte sõjaline võimekus, vaid demokraatlike maade atraktiivne elustiil, kõigile osapooltele kasulik kaubandus, inimõiguste austamine ja konfliktide lahendamine läbirääkimiste teel. Euroopa Liit on näide sellest, et sarnastel väärtustel põhinev liit ja koostöö on andnud selle elanikele püsiva rahu ja stabiilse majandusliku arengu.

Autori arvates on antud uurimistöö üks peamisi järeldusi see, et kui inimeste identiteet määratletakse ainult mingisse religiooni kuulumise põhjal, võib see küll liita neid inimesi gruppidesse, kuid selliselt moodustunud gruppide vahel tekivad tõenäoliselt konfliktid ja seda isegi sama religiooni siseselt. Seepärast peetaksegi riigi eraldamist kirikust ja usuvabadust kodanike rahumeelse kooselu eelduseks (Palva, Pentikäinen 1999, 13). Samuel Huntingtoni järgi on maailm organiseerunud religioonide põhjal ja on olemas oht, et erinevate religioonide vahel võivad tekkida pinged (Huntington 1993). Selle teesi kinnituseks võib välja tuua Nigeerias kristlaste ja muslimite vahel tekkinud konfliktid. Boko Harami juhtum näitab ka, et Nigeeria muslimid ei ole homogeenne kogukond, vaid on jagunenud erinevate poliitiliste eesmärkide ja islami tõlgenduste alusel paljudeks vooludeks. Üks osa muslimitest on Nigeeria valitsuse vastu, kuid mõõdukamad teevad valitsusega koostööd. Nigeeria politseid rünnates on Boko Haram saavutanud ühe osa muslimite toetuse, kuid teisalt on ta saanud endale sellega vaenlasi nii mõõdukate, kui ka teiste radikaalsete muslimite hulgast. Ühist islamikogukonda ei ole Nigeerias moodustunud, pigem on muslimid omavahel võidelnud selle pärast, kes on Nigeeria muslimite juht ja kes tõlgendab islamit õigesti. (Loimeier 2012)

Sobivaks näiteks selle kohta, et religioon ei ole piisav nigeerlasi ühendav tegur on see, et kui Nigeeria iseseisvuse algaastatel muslimid valimiste ajal ignoreerisid islami eri voolude omavahelisi konflikte ja liitusid selleks, et võidaks nende kandidaat, siis hiljem ei suudetud neid konflikte vältida ja 1979-nda aasta valimistel muslimid hääletasid pigem kristliku kandidaadi, kui konkurendist muslimi poolt (Palva, Pentikäinen 1999, 251).

Eelnev on töö autori hinnangul heaks näiteks sellest, et religioon mitte ei ühenda nigeerlasi, vaid pigem põhjustab nende vahelisi konflikte. Seega tuleks anda nigeerlastele mitmekülgne haridus, mis annaks neile võimaluse käsitleda religiooni kui ainult ühte võimalikku maailmavaadet. Ja religioon ei peaks olema ainus inimest kujundav tegur. On olemas universaalseid väärtusi nagu

ausus, sõprus ja tõe otsimine, mis ei sõltu religioonist. Samas on olemas omadusi nagu teiste alandamine, ekspluateerimine ja tapmine, mida kõik inimesed, sõltumatult sellest, kas nad kuuluvad mõnda religiooni, hukka mõistavad. Mitmekülgne haridus peakski õpetama, et religioon ei ole eksimatu ja absoluutselt kõige üle määrav ning et lisaks religioonile ja rahvusele on ka muid inimesi ühendavaid tunnuseid nagu sallivus ja vabatahtlik koostöö. Inimesed tuleb liita ühtseks kogukonnaks religiooniüleste väärtuste põhjal, vastasel korral määratleb mõni Boko Harami taoline islamiga manipuleerija selle, kes on sõber ja kes on vaenlane.

Religioonidevaheliste konfliktide maandamiseks ja rahu saavutamiseks on vaja rohkem teadmisi teiste religioonide ja nende järgijate kohta. Teadmatust tekitab kahtlustamist, seega on vaja teisi inimesi paremini tundma õppida selleks, et näha neis ka muid omadusi, kui ainult mõne religioonil põhineva kogukonna liikmelisust. Vaja on teavitada inimesi selle kohta, et teistest kultuuridest ja religioonidest pärit inimesed soovivad samu asju nagu rahu ja majanduslikku toimetulekut. Tähtis on õppida sallima erinevusi ja mitte nägema neis ohtu, vaid rikkust.

Selleks, et tulemuslikult võidelda Boko Harami taolise radikaalse islamistliku terroriorganisatsiooniga, on tähtis aru saada kohalikest tingimustest, mis põhjustasid selle organisatsiooni tekke. Islami süüdistamine radikaalse terrorismi tekkimises tähendaks Nigeeria majanduslike ja sotsiaalsete tingimuste ignoreerimist. Suurem osa Nigeeria elanikkonnast elab äärmises vaesuses. See tähendab, et nad ei saa ellujäämiseks isegi baasvajadusi rahuldada ja peavad elama pidevas näljas ilma puhta joogiveeta ja kanalisatsioonita ning nad ei saa meditsiinilist abi ega võimaldada oma lastele haridust (Global Politics 2014, 431). Maailmapanga 2009-2010-nda aasta andmetel elas 63 protsenti nigeerlastest alla 1 dollariga päevas ja 50 miljonit noort oli ilma tööta või töötas osalise töötajaga. Prognooside kohaselt kasvab Nigeeria elanikkond 2017-nda aasta 190 miljoni elaniku pealt 400 miljoni elanikuni aastaks 2050. Kui Nigeerias ei likvideerita äärmist vaesust ja majanduslikku ebavõrdsust, siis on ainult aja küsimus, kui keegi kasutab ära inimeste rasket olukorda ja rakendab nad mõne vägivaldse ideoloogia teenistusse. (Smith 2015, 61) Seega vastus esimesele uurimisküsimusele on, et radikaalse islamistliku terroriorganisatsiooni Boko Harami teket põhjustavateks teguriteks oli koloniseerimisajastust pärit hirm teistest kultuuridest ja religioonidest pärit alistajate ees, huvigrupid, kes moonutasid islami õpetust selleks, et rakendada seda oma poliitiliste eesmärkide teenistusse, äärmuslikult rasked majanduslikud tingimused ja sotsiaalsest ebavõrdsusest põhjustatud kibestumine.

Järelikult selleks, et saavutada püsivaid tulemusi võitluses Boko Harami vastu, on lisaks sõjalise jõu kasutamisele vaja arendada ka riigi majandust. Kuid nigeerlaste suhtumist valitsuse senise tegevuse tulemuslikkusesse iseloomustab see, et nende hinnangul ei ole Nigeeria mitte ebaõnnestunud riik, vaid et seda ei ole üldse olemas (Understanding ... 2017, 166). Nigeeria valitsus on vähendanud ressursse, mis on suunatud põllumajanduse arendamisse. Kuid arenenud põllumajandus on tähtis eeldus vaesuse ja nälja vastu võitlemisel selleks, et inimesed ei pöörduks abi saamiseks Boko Harami poole. (Awodola, Ayuba 2015) Eelneva põhjal võib teha järelduse, et isegi kui Nigeeria valitsusel õnnestub Boko Haram sõjaliste vahenditega hävitada, siis sellised terrorismi tekkepõhjused nagu vaesus, lootusetus ja ebavõrdsusest tekkinud kibestumine jäävad alles. Seega vastus kolmandale uurimisküsimusele, kuidas oleks võimalik vähendada Boko Harami mõju elanikkonna vaesemate kihtide üle on, et alles siis, kui nigeerlastel tekib võimalus saada kaasaja nõudmistele vastav haridus, osaleda enda elu mõjutavates poliitilistes protsessides ja parandada isiklikku majanduslikku olukorda muul moel, kui liitudes terroristidega, kaotab Boko Haram toetajaskonna.

Boko Haram on teatanud, et ta on islami kaitsja, kellel on õigus öelda seda, kes on õige muslim. Sama on väitnud ka Abu Bakr Al-Baghdadi, kes luues Islami Kalifaati, kasutas oma võimu seaduslikuks muutmiseks ja nii muslimite kui ka mitte-muslimite vastu vägivald kasutamise õigustamiseks koraani ja sunnat. Selleks, et välistada islami õpetuse kasutamist ettekäändena vaenlasekuvandi loomiseks, on vajalik koraani kaasaegsem interpretatsioon, mis oleks aktsepteeritud islami autoriteetsete õpetlaste poolt. Ning kui enamus muslimeid usuvad, et šariia seadus pärineb Jumalalt ja on seega täiuslik, siis peaksid jutlustajad neile õpetama, et tegelikult koosneb see islami õpetlaste tõlgendustest, mis on korduvalt läbi ajaloo muutunud. Samuti ei ole islami õpetlaste poolt välja kuulutatud fatwad, millel põhineb palju vägivaldseid rünnakuid, koraani osad, vaid nende õpetlaste arvamused mingi küsimuse kohta. (Gabriel 2015, 185)

Islami jutlustajad peaks rõhutama ka seda, et Mediina perioodi koraan, mis räägib džihaadist uskmatute vastu, ei ole enam ajakohane. Prohvet Muhamed elas Mediina perioodil islami suhtes vaenulikus keskkonnas. Kuid nüüd on islamil üle kogu maailma 1,8 miljardit järgijat, mis võimaldab muslimitel rahumeelselt islamit praktiseerida ilma, et oleks vaja mitte-muslimeid vägivaldselt oma usku pöörata. (Gabriel 2015, 186) Kaasaegses kontekstis peaks rõhutama koraani Meka perioodi, mille suurad räägivad inimeste rahumeelsest kooselust ja religioonide võrdsusest. Seega peaks muslimite tähelepanu juhtima sellele, et ka prohvet Muhamed kohanes muutuvate olukordadega ja et muslimid ei pea enam elama 7-nda sajandi traditsioonide järgi.

Kommunismi ei võidetud relvadega, vaid idealistlike väärtustega ja võitlus radikaalse islamiterrorismi vastu ainult relvadega on määratud läbikukkumisele (Khader 2016, 24). Seega vastus käesoleva töö primaarsele uurimisküsimusele, kuidas oleks võimalik välistada Boko Harami taoliste terroriorganisatsioonide teket on, et Nigeeria valitsus peaks vähendama elanikkonna vaesust, kaasama nigeerlasi poliitilistesse protsessidesse ja andma nigeerlastele kaasaegset teaduspõhist haridust. Selleks on vaja suunata rohkem riigi varasid vähemarenenud piirkondadesse ja teha vajadusel koostööd Maailmapanga ning Rahvusvahelise Valuutafondiga. Selleks, et islami õpetus ei oleks konfliktis teiste religioonide ja kaasaegse maailmaga, on vaja koostöös islami autoriteetidega seda moderniseerida.

KOKKUVÕTE

Autor on eelneva juhtumiuuringu tulemuste põhjal seisukohal, et Boko Harami terroriorganisatsiooni tekke põhjuseks ei saa pidada islamit, vaid organisatsiooni loomise eest vastutavad konkreetsed poliitilisi ambitsioone omavad inimesed, kes on kasutanud selleks ära nii islamit, kui ka Põhja-Nigeerias valitsevaid raskeid majanduslikke ja poliitilisi tingimusi. Ja kuigi on olemas erinevaid arvamusi selle kohta, kuidas oleks kõige parem ära hoida Boko Harami taoliste terroriorganisatsioonide teket, on autor jõudnud antud uurimistöö tulemusel järeldusele, et tegemist on probleemiga, mille tekkepõhjusi on võimalik määratleda ja mida on võimalik ka ära hoida. Praeguseks on olemas teadmisi nii Boko Harami teket kui ka levikut soodustavate tegurite kohta. Teadmisi on ka meetodite kohta, mis võitluses organisatsiooni vastu ei tööta. Seega on terrorismi uurimisel praktilist väärtust, sest uuringute tulemusi saab kasutada seni tehtud vigade kordamise vältimiseks ja tulemuslike meetodite väljatöötamiseks.

Selleks, et aru saada sellest, millised tingimused olid vajalikud Boko Harami tekkimiseks, käsitleb antud töö esimene osa radikaalse islamiterrorismi ajaloolist ja poliitilist tausta. Töö teine osa on Boko Harami juhtumiuuring, mis kirjeldab ja analüüsib organisatsiooni teket, levikut ja mõju ning annab ülevaate probleemidest, mida Nigeeria valitsus on kohanud võitluses Boko Haramiga. Kolmandas osas vaatlleb autor kriitiliselt Nigeeria valitsuse senist võitlust Boko Haramiga ja toob välja võimalikke lahendusmeetodeid.

Käesolev töö jõuab järeldusele, et Boko Harami on sõjalise jõuga väga raske lõplikult elimineerida, sest kuigi organisatsiooni tugipunkte on hävitatud ja paljud selle liikmed on arreteeritud, hajuvad vabadusse jäänud terroristid üle riigi laiali ja jätkavad tegutsemist. Järelikult ei lõpe Boko Harami poolt põhjustatud relvakonflikt enne, kui on kõrvaldatud selle tekke põhjused vaesus ja harimatus. Selleks, et Boko Harami vastu edukalt võidelda, vajab Nigeeria valitsus riigi elanikkonna toetust, kuid suur osa Nigeeria elanikest on riigist võõrandunud. Elanikkonna vaesemal osal puudub motivatsioon teha valitsusega koostööd, sest riigi rikkused ja majanduskasv ei avalda nende elule mitte mingit mõju. Samuti ei ole osalemine valimistel ja selle tulemused muutnud vaeste elu paremaks. Nigeeria valitsuse varasemad inimõiguste rikkumised ja Põhja-

Nigeeria muslimite kohtlemine terroristidena on elanikkonna vaesemate kihtide riigist võõrandumist veelgi süvendanud ja võimaldanud Boko Haramil neid mobiliseerida valitsusele kätte maksuma. Autori hinnangul on Boko Harami vastu võitlemisel lisaks sõjalise jõu kasutamisele vajalik ka Nigeeria elanike kaasamine poliitilistesse protsessidesse ja nende majandusliku toimetuleku parandamine. Hariduse puudumine teeb inimesi vastuvõtlikuks manipuleerimisele, seega on teaduspõhisel haridusel terrorismi vastu võitlemisel eriti tähtis osa. Kuid seda teavad ka Boko Harami juhid, kes teevad omalt poolt kõik, et inimesed ei saaks muud, kui ainult fundamentaalsel islamil põhinevat haridust. Demokraatlikel ja humanistlikel väärtustel põhinev haridus peaks aitama inimestel keskenduda mitte sellele, kuidas nad teineteisest erinevad, vaid sellele, mis on neil ühist ja kuidas nad koos saaksid luua maailma, milles valitseks rahu, majanduslik heaolu ja õiglus. Samuti on oluline terrorismi vastu võitlemisel teha rohkem rahvusvahelist koostööd. Nigeeria peaks rohkem integreerima rahvusvahelisse kogukonda selleks, et riigi elanikud saaksid osa globaliseerumisega kaasnevast heaolu kasvust. Püsiva rahu saavutamiseks peavad riigi rikkustest osa saama ka tavalised kodanikud, mitte ainult eliit. Selleks peaks Nigeeria valitsus otsustavalt vähendama korrupsiooni.

Käesoleva töö tulemusi on võimalik võrrelda teiste radikaalseid terroriorganisatsioone uurivate tööde tulemustega. Analüüsides erinevate islamistlike terroriorganisatsioonide tekkimise ja leviku sarnasusi ja erinevusi, on võimalik luua nende vastu võitlemiseks efektiivseid strateegiaid. Autori arvates on Boko Harami taoliste organisatsioonide tekke põhjused universaalsed ja antud töö vastus uurimisküsimusele, kuidas vältida Boko Harami taoliste organisatsioonide teket, kehtib tõenäoliselt ka teiste sarnaste terroriorganisatsioonide kohta. Samuti võib vastust küsimusele, kuidas vähendada Boko Harami mõju elanikkonna vaesematele kihtidele, kasutada teiste analoogsete juhtumite lahendamiseks.

Töö autori hinnangul ei ole otsustav mitte inimeste päritolu või religioon, vaid see, millised on nende eesmärgid. Kui inimesed, kelle ühiseks eesmärgiks on rahu ja kestav areng, liituvad ja teevad omavahel koostööd, siis oleksid nende võimalused piiramatud. Edaspidiste uuringute teemaks võiks olla see, kas religioon suudab tulevikus motiveerida inimesi globaalsel skaalal liituma või jääb see meemikonkurents alla mõnele ideoloogiale, mis suudab inimesi universaalsemate väärtuste põhjal paremini ühendada.

SUMMARY

ISLAMIC TERRORISM AND BOKO HARAM

Sven Toom

Since the 9/11 terrorist attacks in the United States of America by the extremist Islamic terrorist group Al-Qaeda and more lately the numerous terrorist attacks in the Middle East as well as in European countries by the fundamentalist Islamic terrorist group Islamic State, the world community has been increasingly aware of and alarmed by the brutally violent destructive and deadly force of radical terrorist groups. There is an urgent need for solutions in fighting international terrorism, which has the main goal of forming a one-world government, a worldwide caliphate, led by Islamic radicals.

The primary aim of the thesis is to understand how terrorist organizations like Boko Haram emerge, how they operate, how the creation of terrorist organizations like Boko Haram could be avoided and how to repel already existing terrorist groups such as Boko Haram.

Empirical and statistical data are crucial for the analysis presented in the thesis at hand. The thesis uses a combination of historical analysis and the qualitative method of a case study. The historical analysis of the appearance of radical Islamic terrorism in general helps to understand the emergence of Boko Haram in particular. Furthermore, the method of a case study is especially applicable for this thesis, because it helps to illustrate what the historical, social, economic and political reasons for the emergence and success of the Islamic terrorist group Boko Haram are in the Nigerian context. Thus, the case study conveys the particularity of the Boko Haram terrorism case in Nigeria. The knowledge of the problems Nigeria is facing in fighting against Boko Haram in turn allows to analyse the future possibilities for the successful defeat of Islamic radical terrorism.

Social and economic benefits for all Nigerians, not just for the elite, political inclusion, education accessible for all citizens and the abolishment of corruption are some of the crucial key points Nigeria should concentrate on in the struggle against Boko Haram.

The first part of the work gives a historical and political overview of the background of radical Islamic terrorism in order to understand the current situation of fundamentalist Islamic organisations, especially of Boko Haram.

The second part of the thesis examines the jihadist terrorist organisation Boko Haram in a case study to find out the causes of its emergence and existence as well as to ask why Boko Haram has gained such a wide followership. The case of Nigeria has shown that economic difficulties, the lack of education, corruption in politics and the brutal violence of Nigerian military against civilians have hindered the fight against Boko Haram.

The last part of this thesis concentrates on the methods which could be used to fight against Boko Haram and to prevent the foundation of such terrorist organisations. This chapter presents the reasons why it's crucial to work on the inclusion and engagement of people in political activities.

In conclusion of the aforementioned points about terrorism generally and about the terrorist group Boko Haram specifically, the thesis emphasizes the importance of democracy, political education and inclusion of people in dealing with terrorist organisations like Boko Haram. The successful separation of the church from the state politics and education about different religions as well as common values like cooperation, friendship, peace, diversity and tolerance is vital in the prevention of religious conflicts. This work proposes, that Nigeria should concentrate on the social and economic development of the country as well as on the education of its people, fight against poverty, corruption and inequality. Furthermore it is important to enable its citizens to participate in the political process and also protect the human rights of its people. The main solution in dealing with Boko Haram can't be found in military intervention or violence. It rather lies in the cultivation of democratic values as well as in the collective contribution and cooperation of the Nigerian government and people to allow basic living standards and the possibility of prosperity for the whole country and its people. Terrorist groups have nowadays grown global networks to other terrorist groups, gaining not only information but also financial support and training for the fulfillment of its causes. That is why the second important point in fighting against Boko Haram

as well as other radical terrorist organisations is intra- and international cooperation along with assistance in dealing with terrorism.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Abbasi, I., Khatwani, M. (2014). *An Overview of the Political Theories of Terrorism*. IOSR Journal of Humanities And Social Science, Vol. 19, Issue 8, Ver.V, 103-107.
Kättesaadav: https://www.researchgate.net/publication/272716125_An_Overview_of_the_Political_Theories_of_Terrorism, 17. märts 2018.
- Agbiboa, D. (2013). *Why Boko Haram Exists: The Relative Deprivation Perspective*. – African Conflict and Peacebuilding Review, Vol. 3, No. 1. Indiana University Press, 144-157.
Kättesaadav: <http://www.jstor.org/stable/10.2979/africonfpeacrevi.3.1.144>, 10. märts 2018.
- Appleby, S., Marty, M. (2002). *Fundamentalism*. Foreign Policy, No.128 (Jan.-Feb., 2002), 16-18+20-22. Washington Post. Kättesaadav: <http://www.jstor.org/stable/3183353>, 6. mai 2018.
- Awodola, B., Ayuba, C. (2015). *Terrorism in Nigeria: The Case of the Boko Haram*. – Mediterranean Journal of Social Sciences. Vol.6, No 4., S2. Rome: MCSER Publishing, 247-257. Kättesaadav: <http://www.mcser.org/journal/index.php/mjss/article/view/7075>, 21. märts 2018.
- Bakunin, M. (2016). *Jumala ja valtio*. Tallinna: AS Pakett.
- Bar, S. (2004). *The religious Sources of Islamic Terrorism*. – Policy Review. Hoover Institution. Kättesaadav: <https://www.hoover.org/research/religious-sources-islamic-terrorism>, 13. märts 2018.
- Barkindo, A. (2016). *Boko Haram-IS Connection. Local & Regional Implications*. – Counter Terrorist Trends and Analyses, Vol. 8, No. 6, 3-8. Kättesaadav: <https://www.jstor.org/stable/pdf/26351424.pdf?refreqid=excelsior%3A78e54e1ae70182359a4f556131d9d827>, 4. aprill 2018.
- Berman, S. (2003). *Islamism, Revolution, and Civil Society*. Perspectives on Politics. Vol. 1, No. 2 (Jun., 2003), 257-272. Kättesaadav: <http://www.jstor.org/stable/3688899>, 14. mai 2018.
- Best, S., Rakodi, C. (2011). *Violent Conflict and its Aftermath in Jos and Kano, Nigeria: What is the role of Religion?* Religions and Development. Research Programme. International Development Department, University of Birmingham. Working Paper 69-2011.
Kättesaadav: <http://epapers.bham.ac.uk/1653/1/BestRakodiViolence.pdf>, 23. märts 2018.
- Central Intelligence Agency. *The World Factbook*. Kättesaadav:

- <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/xx.html>, 06. märts 2018.
- CNN. *Boko Haram attack Leaves 18 dead in northeast Nigeria*. Kättesaadav: <https://edition.cnn.com/2018/04/02/africa/nigeria-boko-haram-attack-intl/index.html>, 5. aprill 2018.
- Falode, J. A. (2016). *The Nature of Nigeria's Boko Haram War, 2010-2015 A Strategic Analysis*. – Perspectives on Terrorism, Vol. 10, No. 1. Terrorism Research Institute, 41-52. Kättesaadav: <https://www.jstor.org/stable/pdf/26297518.pdf?refreqid=excelsior%3Ad768cb1166da74fd eaf05ac49cfd8e33>, 4. aprill 2018.
- Gabriel, M. (2015). *Islam and Terrorism*. Revised and Updated Edition. Lake Mary: FrontLine
- Global Politics: A New Introduction*. (2014). /Eds. J. Edkins, M. Zehfuss. London and New York: Routledge.
- Hakovirta, H. (2012). *Maailmanpolitiikka: Teoria ja todellisuus*. 2. tr. Helsinki: Hakapaino OY.
- Heck, P. L. (2004). „*Jihad*“ *Revisited*. – The Journal of Religious Ethics, Vol. 32, No.1. Blackwell Publishing Ltd, 95-128. Kättesaadav: <http://www.jstor.org/stable/40018156>, 6. aprill 2018.
- Huntington, S. (1993). The Clash of Civilizations? – *Foreign Affairs*, Vol. 72, No.3. Council on Foreign Relations, 22-49. Kättesaadav: <http://www.jstor.org/stable/20045621>, 17. märts 2018.
- Ibenwa, C. (2016). *Terrorism and its Management: A Case Study of Boko Haram Islamist Sect in Nigeria*. – Global Journal of Arts Humanities and Social Sciences, Vol. 4, No. 9, 43-54. Kättesaadav: <http://www.eajournals.org/journals/global-journal-of-arts-humanities-and-.social-.sciences-gjahss/vol-4-issue-9-september-2016/terrorism-management-.case-.study-boko-haram-islamist-sect-nigeria/>, 20. Märts 2018.
- Jenkins, P. (2007). *In God's Name*. Kättesaadav: <http://www.economist.com/node/10015255>, 17. aprill 2015.
- Khader, B. (2016). *Muslims in Europe or European Muslims? The Construction of a problem*. Rivista di Studi Politici Internazionali. Apr-giu 2016, Vol. 83 Issue 2, p 169-187. Kättesaadav: <https://www.bbvaopenmind.com/en/article/muslims-in-europe-the-construction-of-a-problem/>, 2. mai 2018.
- Khatwani, M. K., Soomro, H. A. (2017). *A Review of Psycho-Social Theories of Terrorism*. – *Grassroots*, Vol. 51, No. II. 319-333. Kättesaadav: https://www.researchgate.net/publication/322896417_A_REVIEW_OF_PSYCHO-SOCIAL_THEORIES_OF_TERRORISM, 18. märts 2018.
- Koraan*. Kättesaadav: <http://www.koraan.ee>, 16. märts 2018.

- Lipka, M., Hackett, C. (2017). *Why Muslims are the world's fastest-growing religious group*. Pew Research Center. Kättesaadav: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/04/06/why-muslims-are-the-worlds-fastest-growing-religious-group/>, 17. märts 2018.
- Loimeier, R. (2012). *Boko Haram: The Development of a Militant Religious Movement in Nigeria*. – *Africa Spectrum*, Vol. 47, No. 2/3. Hamburg: Institute of African Affairs at GIGA, 137-155. Kättesaadav: <http://www.jstor.org/stable/23350455>, 19. märts 2018.
- Okoli, A. C., Iortyer, P. (2014). *Terrorism and Humanitarian Crisis in Nigeria: Insights from Boko Haram Insurgency*. – *Global Journal of Human-Social Science: Political Science*, Vol. 14, Issue 1. USA: Global Journals Inc, 40-53. Kättesaadav: <http://augustusconsulting.co.za/bhubhuzz/uploads/2015/01/Terrorism-and-Humanitarian-Crisis-in-Nigeria-by-Okoli.pdf>, 12. märts 2018.
- Onuoha, F. C. (2014). *Why do Youth Join Boko Haram*. United States Institute of Peace. Special Report 348. Kättesaadav: http://www.usip.org/sites/default/files/SR348-Why_do_Youth_Join_Boko_Haram.pdf, 17. aprill 2015.
- Pesonen, R. (2016). *Viholliskuvien paluu*. Helsinki: LIKE.
- Shola, J. (2015). *Globalization of Terrorism: A Case Study of Boko Haram in Nigeria*. – *International Journal of Politics and Good Governance*, Vol VI., No. 6.1, 1-22. Kättesaadav: https://www.researchgate.net/publication/312525172_GLOBILIZATION_OF_TERRORISM_A_CASE_STUDY_OF_BOKO-HARAM_IN_NIGERIA, 19. märts 2018.
- Smith, M. (2015). *Boko Haram. Inside Nigeria's Unholy War*. London, New York: I.B. Tauris.
- Terrorist Designations of Boko Haram and Ansaru*. U.S Department of State. Kättesaadav: <https://www.state.gov/j/ct/rls/other/des/266565.htm>, 3. aprill 2018.
- The Routledge Handbook of Terrorism Research*. (2011). /Ed. A. Schmid. London, New York: Routledge.
- Thurston, A. (2018). *Boko Haram: the history of an African jihadist movement*. Princeton, Oxford: Princeton University Press.
- Tucker-Jones, A. (2011). *Jihad: Taistelevan islamin taustat*. Helsinki: Minerva Kustannus OY.
- Understanding Boko Haram: terrorism and insurgency in Africa*. (2017). /Eds. J. Henz, H. Solomon. London, New York: Routledge.
- Uskonnot maailmanpolitiikassa*. (1999). /Toim. H. Palva, J. Pentikäinen. Juva: WSOY.
- Varin, C. (2016). *Boko Haram and the war on terror*. Santa Barbara, Denver: Praeger.
- Whittaker, D. (2013). *Terrorism: Understanding the Global Threat*. 3rd ed. London, New

York: Routledge.

Woodward, M., Umar, M., Rohmanijah, I., Yahya, M. (2013). *Salafi Violence and Sufi Tolerance? Perspectives on Terrorism*, Vol. 7, No. 6 (December 2013), 58-78. Terrorism Research Institute. Kättesaadav: <http://www.jstor.org/stable/26297065>, 6. mai 2018.